

Col·lecció Estudis UPF-BSM

Anàlisi estadística dels conreus del territori Vallformosa.

Informe descriptiu (estudi núm. 2)

**Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial
Estratègica per al Benestar Comunitari**

Sílvia Còppulo

Jordi Pereira

Maig, 2023

Índex

1. Resum	3
2. Introducció.....	4
2.1. El territori Vallformosa.....	4
2.2. Sobre la Vallformosa Foundation	8
2.3. Sobre la Càtedra Vallformosa Foundation, de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM).....	9
2.4. Sobre la UPF Barcelona School of Management.....	9
2.5. Web de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari.....	10
2.6. Sobre l'autoria	10
3. Context del present estudi.....	12
3.1. Línia de recerca territorial de la càtedra	12
3.2. Relació del present estudi amb el Projecte estratègic de transformació del territori Vallformosa, de la Vallformosa Foundation	13
4. Hipòtesi de treball	15
5. Objectius.....	16
6. Metodologia de treball.....	17
7. Resultats	18
7.1. Anàlisi de la dimensió de territori conreat	19
7.2. Anàlisi del tipus de conreus	22
7.3. Anàlisi de la mida de les parcel·les	28
7.4. Anàlisi de la propietat de les parcel·les	31
7.5. Anàlisi del nombre de persones propietàries	37
8. Conclusions.....	41
9. Discussió i límits.....	44
10. Agraïments.....	45
11. Bibliografia consultada o referenciada	46
Annex A. Llista de figures i taules	47

1. Resum

L'anàlisi estadística i descriptiva dels conreus del territori Vallformosa que duem a terme en el present estudi, així com la de la seva extensió i la de les seves parcel·les amb relació a les persones (físiques o jurídiques) que n'ostenten la propietat, ens permet identificar clarament les característiques específiques de la zona, diferenciant-les de les de la seva comarca, l'Alt Penedès; de les de la província de Barcelona, i de les de tot Catalunya.

L'ocupació laboral generada per l'agricultura al territori Vallformosa és fins a set vegades superior que a les zones pròximes, malgrat que existeix una tendència a una reducció important de l'extensió dels conreus i a un descens de les activitats agrícoles. Actualment, el territori agrícola Vallformosa està constituït per un monocultiu de vinya, en parcel·les amb una extensió molt petita, fet que l'allunya de la preponderància de la diversitat de conreus de la resta de Catalunya. Al territori Vallformosa també hi destaca la desigualtat en la propietat de les parcel·les de conreu entre homes i dones: pel que fa a la titularitat, ells tenen el doble de propietats, però, si ens fixem en l'extensió, els homes tenen en propietat fins a 4,5 vegades més hectàrees que les dones.

Si afegim les dades del present estudi a les que vam elaborar en la recerca anterior de la Càtedra Vallformosa de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari de la Barcelona School of Management de la Universitat Pompeu Fabra (d'ara endavant, UPF-BSM), observem que el territori objecte d'estudi —Vallformosa— presenta unes característiques determinades que el fan únic i altament receptor d'una transformació integral i sostenible. A més, la cultura, el nivell formatiu i l'ocupació dels habitants li aporten progrés econòmic i benestar gràcies al canvi en les relacions que els agricultors i els propietaris de la terra mantenen des de fa segles. El futur del territori Vallformosa ha de proporcionar progrés i equitat a la seva població des d'una posició de sostenibilitat econòmica, mediambiental i social, en un context totalment descarbonitzat, és a dir, sense petjada de carboni.

En el nostre pròxim estudi, que serà el tercer, veurem quins són els valors, els desitjos, el grau de satisfacció vital, el nivell econòmic familiar, les arrels, l'amor a la terra, el benestar, l'esperança en el futur i la implicació de la seva gent en la construcció del nou territori Vallformosa, a partir d'una transformació integral i unes relacions més justes mitjançant un model de transformació que sigui altament replicable.

2. Introducció

Aquest estudi analitza la naturalesa dels conreus i la propietat del territori Vallformosa, tant estadísticament com de manera descriptiva. Amplia, per tant, l'anàlisi anterior, basada en les dades de la població dels municipis que formen aquesta zona majoritàriament agrícola, a la vall de l'Alt Penedès de la qual rep el nom: Vallformosa. I en aquest context són les persones les qui constitueixen el nucli essencial per construir el gran projecte de transformació territorial i de benestar comunitari que projecta actualment la Vallformosa Foundation. Així, doncs, en aquesta recerca es tracta d'interrelacionar i elaborar dades que ens permetin arribar a conclusions sobre les especificitats que presenta el territori Vallformosa quant a la demografia i la seva formació, ocupació i renda per capita, i, ara, amb relació a la naturalesa dels conreus, la seva extensió i tipus de propietat. Després d'analitzar-ne l'evolució en els últims anys, podem esbossar unes línies de futur tenint en compte les tendències detectades. A més, aquesta recerca de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM) és crucial per assentar les noves bases del projecte de transformació territorial que està dissenyant la mateixa Vallformosa Foundation.

2.1. El territori Vallformosa

L'anomenat "territori Vallformosa" forma part de la comarca de l'Alt Penedès, que té com a capital Vilafranca del Penedès. Vallformosa és una vall que s'estén entre els municipis de les Cabanyes, Font-rubí, Pacs del Penedès, Sant Martí Sarroca, Vilafranca del Penedès i Vilobí del Penedès. El seu eix vertebrador se situa a la riera de Llitrà, seguint el seu curs d'aigua, i la riera de Maians. L'epicentre de la vall el constitueix l'església de Santa Maria de Vallformosa, situada a Vilobí del Penedès. El territori Vallformosa ocupa unes 2.000 hectàrees.

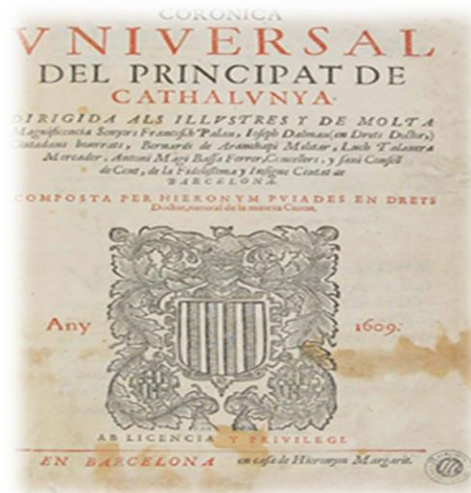
2.1.1. El territori Vallformosa en la història

Tal com vam indicar en l'estudi anterior, pensem que les investigacions de la historiadora Montserrat Villaverde¹ —responsable de valorar el patrimoni natural i paisatgístic de la vall sota els auspicis de la Vallformosa Foundation— ens ofereixen informació essencial per entendre la situació històrica i actual

¹ VILLAVERDE, obra en procés d'edició.

de la zona, i per projectar-ne la transformació. Villaverde recull dades procedents de la *Crònica universal del Principat de Catalunya*, escrita el 1609 pel jurista i humanista Jeroni Pujades, qui no la va veure publicada, ja que es va editar més de dos segles més tard, el 1829.

Villaverde explica: “A Vallformosa, segons Pujades, cap a l’any 941 es va produir un alçament armat dels habitants cristians del lloc contra els soldats musulmans, que havien saquejat i ocupat diferents indrets de la comarca en el decurs d’una incursió militar. Aquella revolta es produí amb el suport d’una acció de contraatac encapçalada pel bisbe de Barcelona, G. Guilara, que havia pres en represàlia una torre de guaita al lloc proper de la Granada.”

Quan va començar la comarca del Penedès a tenir presència històrica? Villaverde assenayala: “Al segle x, el Penedès comença a tenir presència en la documentació històrica... Fa, doncs, més de mil anys que era una zona fronterera entre els dominis dels comtats cristians al nord, encapçalats pel comtat de Barcelona, i l’extraordinari califat d’Al-Andalus al sud, que tenia a Tarragona la ciutat més avançada en el territori del que avui és Catalunya. Aleshores, la frontera no era una línia ben definida, sinó un ampli espai d’organització confusa i d’autoritat incerta, escenari d’ocasionals escaramusses entre gent armada dels dos bàndols.”

Però el punt que volem destacar té a veure amb **el segle x, quan els comtes de Barcelona comencen a promoure la repoblació i l’organització de tot l’entorn del Penedès, concebut com una marca de protecció del comtat, i fins i tot de la ciutat de Barcelona, mitjançant una xarxa de castells.**

Així, doncs, veiem que el territori Vallformosa va actuar com a frontera durant l’època medieval. Històricament, ha estat vinculat a propietaris i absentistes que van rendibilitzar la producció de cereals, bosc, arbres fruiters, horts i vinya. La relació entre els propietaris de la terra i els agricultors sempre ha estat molt desigual: els comtes i la noblesa en general van assentar pagesos al Penedès, establint-hi terres en règim d’emfiteusi; és a dir, se cedia la propietat a canvi de la prestació perpètua d’un cens i del reconeixement de determinats drets territorials. El mas era la clau de volta del feudalisme, ja que constituïa una unitat d’explotació econòmica familiar i productiva i alhora fixava la població en un territori determinat, on l’autoritat l’exercia un senyor, que imposava exaccions i rendes. La gran bretxa entre els uns i els altres ha perviscut fins a avui dia.

2.1.2. El territori Vallformosa. Projectió de futur

Actualment, el territori Vallformosa se situa a la perifèria. L'objectiu de la Vallformosa Foundation és transformar-lo perquè recuperi la seva centralitat a Catalunya. Al pròleg de l'obra *Vallformosa, transformar el territori. El Penedès-Barcelona*,² el president de la Vallformosa Foundation escriu el següent:

Els agricultors i els productors són per a la Fundació el primer pilar de canvi i de transformació per a un nou horitzó de creixement i progrés compartit. El capital humà, el tercer paisatge, és essencial i s'ha d'involucrar en tots els processos d'una transformació basada en la sostenibilitat mediambiental — sense petjada de carboni, ha afegit recentment— i en la prosperitat econòmica, social i cultural.

Mapa de la comarca de l'Alt Penedès.³

El territori, durant l'últim segle, ha estat sotmès a una explotació de recursos que l'ha fragmentat, deteriorat i contaminat, amb la consegüent pèrdua de qualitat de vida per als seus habitants i la degradació del patrimoni natural i de l'economia per a les futures generacions. L'origen d'aquesta situació es pot atribuir al monocultiu de la vinya, amb la industrialització dels seus processos, i també a

² VALLFORMOSA FOUNDATION, 2021.

³ DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ. EDU 365.

concret, i de manera especial, els objectius assenyalats al número 5 (igualtat de gènere), el 8 (treball digne i creixement econòmic), el 9 (indústria, innovació i infraestructures), el 10 (reducció de les desigualtats), l'11 (ciutats i comunitats sostenibles) i el 12 (consum i producció responsables).

2.2. Sobre la Vallformosa Foundation

La Vallformosa Foundation es va constituir el juny de l'any 2020. Té per objecte **promoure iniciatives globals** per desenvolupar i millorar, tant en l'àmbit econòmic com en el social, el mediambiental i el cultural, el territori que ocupa la vall on es troben els cellers i les instal·lacions de Vallformosa, així com l'ermita de Santa Maria de Vallformosa, de manera que **es preservin, lliures d'agressions mediambientals, les unitats de paisatge** que el configuren.

També pretén **promoure la recerca i el desenvolupament del sector primari** i, en particular, **del cultiu i la producció de vinya ecològica**, així com d'altres productes vinculats al territori Vallformosa. S'encamina alhora a **fomentar i difondre el coneixement del territori i la producció ecològica**, com a base per a un **desenvolupament sostenible**, així com a potenciar **el llegat del patrimoni material i immaterial** vinculat a la terra i a les persones i a integrar-hi els petits productors del sector.

En paraules del seu president, Josep Graells: "Els valors de la Vallformosa Foundation constitueixen un model únic, que té com a eix vertebrador el sentiment de pertinença cap a un territori de sostenibilitat."

2.3. Sobre la Càtedra Vallformosa Foundation, de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM)

Fa pocs mesos, durant el mateix curs acadèmic en què veuen la llum el present estudi i l'anterior, la UPF-BSM i la Vallformosa Foundation van signar un acord de col·laboració per impulsar la Càtedra de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari amb l'objectiu de definir **un nou model de relació entre les persones, les empreses i el territori més just, equitatiu, inclusiu i sostenible**.

La càtedra pretén incorporar el sentiment de pertinença i, alhora, la prosperitat econòmica i social en l'horitzó de futur per a les generacions més joves del territori Vallformosa, situat a la comarca del Penedès. En concret, aborda qüestions clau com **la identitat social i personal del territori, la despoblació i el repoblament del territori agrari, la transformació, la innovació i l'emprenedoria amb impacte social**, entre d'altres.

A partir de la creació i transferència de coneixement, amb el rigor acadèmic que caracteritza la recerca de la UPF-BSM, i en sintonia amb els valors de la Vallformosa Foundation, la càtedra actuarà com a **dinamitzador social i generador de notorietat i prestigi** al territori Vallformosa.

2.4. Sobre la UPF Barcelona School of Management

La UPF Barcelona School of Management (UPF-BSM) és l'escola de negocis de la Universitat Pompeu Fabra, **la millor universitat pública de l'Estat**, segons el rànquing *Times Higher Education* del 2022. La UPF-BSM és una institució acreditada per l'AMBA i l'EQUIS, dos dels tres reconeixements acadèmics més prestigiosos del sector de l'educació superior. **Aquest fet la situa entre les millors escoles de negocis del món**. L'escola fa una aposta decidida per **la qualitat acadèmica i el desenvolupament de la recerca** com a eixos per a la **transformació social**, i es basa en valors com el rigor i l'ètica, que li permeten **generar coneixement i impacte econòmic**, gràcies a un model d'aprenentatge actiu, personalitzat i interdisciplinari. A més, disposa d'una xarxa de més de cinc-centes empreses col·laboradores i una comunitat de més de vint-i-cinc mil *alumni* arreu del món.

2.5. Web de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari

La Càtedra Vallformosa Foundation disposa d'un web, que es pot consultar a l'adreça següent: <https://www.bsm.upf.edu/ca/catedra-transformacio-territorial-benestar-comunitari>.

2.6. Sobre l'autoria

Sílvia Cópulo és directora i investigadora de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari i de l'Observatori de Lideratge en l'Empresa, de la UPF-BSM. Els seus àmbits de recerca són el lideratge, les modalitats de treball a l'empresa, la gestió del temps, la productivitat empresarial, el benestar comunitari, la comunicació i la salut, tot això amb perspectiva de gènere.

Llicenciada en Psicologia per la Universitat de Barcelona (UB) i doctora en Comunicació per la Universitat Ramon Llull (URL), és articulista en premsa escrita general i en l'especialitzada en comunicació, així com directora i presentadora en ràdio i televisió. També és *coach*, conferenciant i docent en Habilitats Directives, Comunicació Interpersonal i de Crisi al Màster de Gestió de Persones de la UPF-BSM i al Màster Universitari de Gestió Sanitària de la Universitat Internacional de Catalunya (UIC). A més, imparteix formació a persones directives a les seves pròpies organitzacions, a alts càrrecs a l'Escola d'Administració Pública de Catalunya (EAPC) i en altres universitats (Universitat de Barcelona, Universitat Internacional de Catalunya i Online Business School [OBS]).

Contacte: silvia.coppulo@bsm.upf.edu

Jordi Pereira Gude és investigador de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari i de l'Observatori de Lideratge en l'Empresa, de la UPF-BSM. És llicenciat en Enginyeria en Organització Industrial i Enginyeria Electrònica per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) i doctor en Administració i Direcció d'Empreses per la mateixa universitat.

Actualment, també és professor de l'Àrea d'Operacions a la UPF-BSM i és acadèmic de la Universitat Adolfo Ibáñez (Xile). La seva recerca se centra en la gestió d'operacions i en l'optimització de processos. Ha publicat una quarantena d'articles en revistes científiques indexades internacionalment i ha dirigit diversos projectes de recerca amb finançament públic i privat.

Contact: jordi.pereira@bsm.upf.edu

3. Context del present estudi

3.1. Línia de recerca territorial de la càtedra

La Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM) va elaborar un primer estudi descriptiu anterior a aquest a partir de dades oficials procedents de l'Institut Nacional d'Estadística, de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) i de l'Agència Tributària sobre la població que viu als municipis que constitueixen l'anomenat "territori Vallformosa".⁶ Es tracta de les poblacions de les Cabanyes, Font-rubí, Pacs del Penedès, Sant Martí Sarroca, Vilafranca del Penedès i Vilobí del Penedès. Es va analitzar l'evolució al llarg dels últims 30 anys del nombre de persones que resideixen al territori Vallformosa, així com la seva edat, sexe, origen, nivell educatiu, activitat laboral i renda per capita. Es van comparar les dades entre municipis, sobretot les dels municipis petits amb les de la ciutat de Vilafranca del Penedès, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i el globals de Catalunya.

Els resultats de l'estudi van concloure que el territori Vallformosa:

- té una població que s'està rejuvenint;
- actua com a pol d'atracció de persones que anteriorment vivien en altres punts de la província de Barcelona;
- té una població amb un nivell formatiu inferior a la mitjana de la província;
- té més activitat laboral dedicada a la construcció, i
- multiplica per set la mitjana de Vilafranca del Penedès, de la província i de les xifres Catalunya, de manera global, de persones en municipis petits que treballen en el sector primari (agricultura i ramaderia, sobretot).

Així, doncs, tenint en compte les dades de l'estudi anterior, pensem que el pas següent en la línia de recerca de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM) s'ha d'encaminar a analitzar en detall els conreus de les localitats que formen el territori. Les dades que obtinguem sobre les varietats de conreus, l'extensió de les parcel·les i el tipus de titularitat de la propietat poden ser molt útils per preveure'n l'evolució i planificar, en conseqüència, unes línies de transformació territorial estratègica orientada al progrés, a la

⁶ CÓPPULO, PEREIRA, 2023.

sostenibilitat econòmica, social i mediambiental del territori, amb petjada de carboni zero (neutralitat de carboni). D'aquesta manera, s'avançarà cap a dos objectius clars del Pla estratègic de la Vallformosa Foundation:

- A) La promoció de la recerca i el desenvolupament del sector primari, en concret del conreu i la producció de vinya ecològica, així com d'altres productes vinculats al territori.
- B) El foment i la difusió del coneixement del territori Vallformosa com a base per a un desenvolupament sostenible i descarbonitzat.

3.2. Relació del present estudi amb el Projecte estratègic de transformació del territori Vallformosa, de la Vallformosa Foundation

Tant l'estudi anterior com el que teniu a les mans estan entrelaçats per una línia de continuïtat relacionada amb el Projecte estratègic de transformació del territori Vallformosa, promogut per la Vallformosa Foundation. En paraules del seu president, Josep Graells:⁷ és el més important del sud d'Europa pel que fa a la relació entre les persones en espais agraris.

El projecte del Pla estratègic de transformació del territori Vallformosa parteix de la riquesa patrimonial, cultural i social que el defineix, després de constatar que durant generacions no s'ha tingut en compte per relançar-lo.

Per tot això, la Vallformosa Foundation es planteja, tal com descriu el seu CEO, Josep M. Pelegrí,⁸ la necessitat de canviar-ne profundament les estructures, especialment al sector agrari. És just en aquest àmbit que cal situar el punt central de la transformació. I és que el sector primari representa l'eix i l'oportunitat clau de transformació d'acord, essencialment, amb la sostenibilitat, la descarbonització, la cultura, el patrimoni i la ruralitat.

En última instància, es vol generar un impacte positiu en el progrés i el benestar de la població per aconseguir que el territori tingui una economia més competitiva. S'incrementaran la tecnologia, la investigació i la innovació. A més, el projecte comportarà una transformació ecològica i digital, i descarbonitzarà el territori. D'aquesta manera, el territori Vallformosa esdevindrà una terra

⁷ Declaracions del president de la Vallformosa Foundation, Josep Graells, en l'acte de signatura de la constitució de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM), el 29 de novembre de 2022.

⁸ PELEGRÍ, 2022.

d'oportunitats, especialment per a les dones i les persones joves. Amb una economia més competitiva i "social", s'aconseguirà també atreure més talent. Es crearà més ocupació, més estable i de més qualitat. La població voldrà establir-se al territori i quedar-se, perquè oferirà més oportunitats de futur. En últim terme, el projecte estratègic persegueix oferir més benestar i prosperitat econòmica a totes les persones.

L'evolució que recull el Pla estratègic de transformació proposa una nova governança en tots els sectors, partint de la sostenibilitat territorial, econòmica, social, agrària i tecnològica. Tenint en compte que el territori Vallformosa disposa d'un gran potencial de transformació, vol constituir un model per a altres projectes de transformació territorial.

Per últim, cal assenyalar que la proposta suggereix un acostament més gran, en tots els sentits, entre el territori Vallformosa i la capital de Catalunya, Barcelona, amb l'objectiu que es configuri com una nova centralitat.

4. Hipòtesi de treball

En l'agricultura, hi ha diferències significatives entre les característiques del territori Vallformosa i la resta de comarques agrícoles de Catalunya, així com de l'Alt Penedès i de Barcelona; aquestes característiques distintives permeten identificar problemes estructurals i oportunitats de desenvolupament del territori.

5. Objectius

Objectiu general:

- 1) Caracteritzar el territori Vallformosa i el seu teixit agrícola en relació amb la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya.

Aquest objectiu es podrà assolir per mitjà d'una anàlisi detallada de:

- a) la mida del territori conreat,
- b) el tipus de conreus,
- c) la mida de les parcel·les i
- d) la propietat de les parcel·les.

6. Metodologia de treball

Per dur a terme el present estudi, s'han utilitzat les quatre fonts principals d'informació següents:

- 1) La base de dades del mapa de cultius de Catalunya que parteix de la declaració única agrària (DUN). LA DUN permet identificar les diferents parcel·les (polígons de cultiu) en què es divideix el territori. Aquesta font de dades és d'accés lliure i es pot consultar a: <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/Medi-Rural-Pesca/Mapa-de-cultius-de-Catalunya-amb-origen-DUN/yh94-j2n9>.

Aquesta base de dades inclou registres des de l'any 2016 fins a l'any 2022.

- 2) La base de dades del mapa d'explotacions agrícoles de Catalunya. Aquesta font de dades és d'accés lliure i es pot consultar a: <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/Medi-Rural-Pesca/Mapa-d-explotacions-agr-coles-DUN-de-Catalunya/iqpi-zasj>.

Malgrat que totes dues fonts procedeixen del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural de la Generalitat de Catalunya, difereixen significativament: si bé la primera se centra en els cultius i la seva divisió cadastral, la segona base de dades parteix de les activitats agrícoles i ramaderes i agrupa en unitats diferents parcel·les amb diferent identificació cadastral, que s'identifiquen segons la funció.

- 3) La publicació *L'Alt Penedès, una comarca dinàmica als confins metropolitans*, editada per la Caixa d'Estalvis de Catalunya i publicada l'any 1991. Aquest treball, elaborat per diversos autors, conté estadístiques dels anys vuitanta del segle passat de la comarca de l'Alt Penedès i, per tant, del territori Vallformosa.⁹
- 4) Les dades agregades de propietat entregades pel Cadastre de la Propietat del Ministeri d'Hisenda i Funció Pública, del Govern d'Espanya. Aquesta informació recull el nombre de parcel·les i el nombre de persones propietàries diferents d'aquestes parcel·les per a cadascun dels municipis integrats al territori Vallformosa. Aquestes dades es poden consultar a: <https://www.sedecatastro.gob.es/>.

⁹ CASASSAS, MENDIZÁBAL, ARRIBAS, BERTRAN, CUXART, 1991.

7. Resultats

L'anàlisi descriptiva dels conreus del territori Vallformosa es divideix en cinc seccions diferenciades i enfocades a estudiar-ne les diferents característiques, a partir de les fonts de dades disponibles.

En primer lloc, s'analitza el percentatge d'extensió destinada a conreus al territori Vallformosa i es compara amb la proporció conreada a la mateixa comarca, a la província de Barcelona i a Catalunya, de manera global. No només s'estudia la fotografia actual (any 2020), sinó que també s'analitza l'evolució de la superfície conreada en els últims anys i es compara amb les mateixes dades de l'any 1989 amb l'objectiu de veure'n l'evolució al llarg de trenta anys. Aquesta anàlisi es desenvolupa a la secció 7.1 del present estudi.

A continuació, es considera la distribució de conreus, parant especial atenció a la presència de la vinya dins del territori. D'una banda, identifiquem el marc general de Catalunya, on la vinya és un dels cultius principals —tot i que no es tracta del majoritari quant a l'extensió de les plantacions— i es compara amb el territori Vallformosa, on s'observa un patró propi de monocultiu de la vinya. Aquesta tendència al monocultiu es compara amb altres àrees geogràfiques dins de Catalunya, a partir del caràcter singular del territori Vallformosa i de la comarca de l'Alt Penedès quant a la diversitat de cultius. Finalment, s'analitza la superfície destinada a la vinya al territori Vallformosa des d'una perspectiva temporal: les dades constaten que la tendència al monocultiu s'ha accentuat en els últims anys. Aquests resultats es presenten a la secció 7.2 del document.

El tercer punt se centra a estudiar el nombre de parcel·les i la seva extensió, tant al territori Vallformosa com a la província de Barcelona i, de manera global, a Catalunya. Com en les seccions anteriors, aquesta anàlisi té dues dimensions: la primera, comparativa respecte a l'entorn, i la segona, temporal, amb una anàlisi de l'evolució històrica. Aquestes anàlisis integren el contingut de la secció 7.3.

El quart punt analitza les explotacions agrícoles del territori Vallformosa i la seva propietat, d'una banda, utilitzant una perspectiva de gènere i, de l'altra, partint de l'edat de les persones propietàries. Els resultats es detallen a la secció 7.4 del present document.

Finalment, l'últim punt examina les diferències entre les explotacions agrícoles, les parcel·les de cultiu i la seva propietat. Els resultats es mostren a la secció 7.5.

7.1. Anàlisi de la dimensió de territori conreat

Partint de la informació recollida en el mapa de cultius de Catalunya declarats a la DUN, podem identificar el percentatge de territori total conreat a la comarca de l'Alt Penedès, a cadascun dels sis municipis que integren el territori Vallformosa (les Cabanyes, Font-rubí, Pacs del Penedès, Sant Martí Sarroca, Vilafranca del Penedès i Vilobí del Penedès) i a les províncies de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona.

La figura 1 il·lustra aquestes dades amb un gràfic de barres, en què cadascuna de les barres correspon a una de les unitats geogràfiques indicades. L'alçària està associada al percentatge total del territori que es destina a cultius, segons la base de dades. Per categoritzar els territoris, s'utilitzen tres colors diferents: (1) gris fosc per a la comarca de l'Alt Penedès, (2) vermell per als municipis del territori Vallformosa i (3) gris clar per a les quatre províncies catalanes.

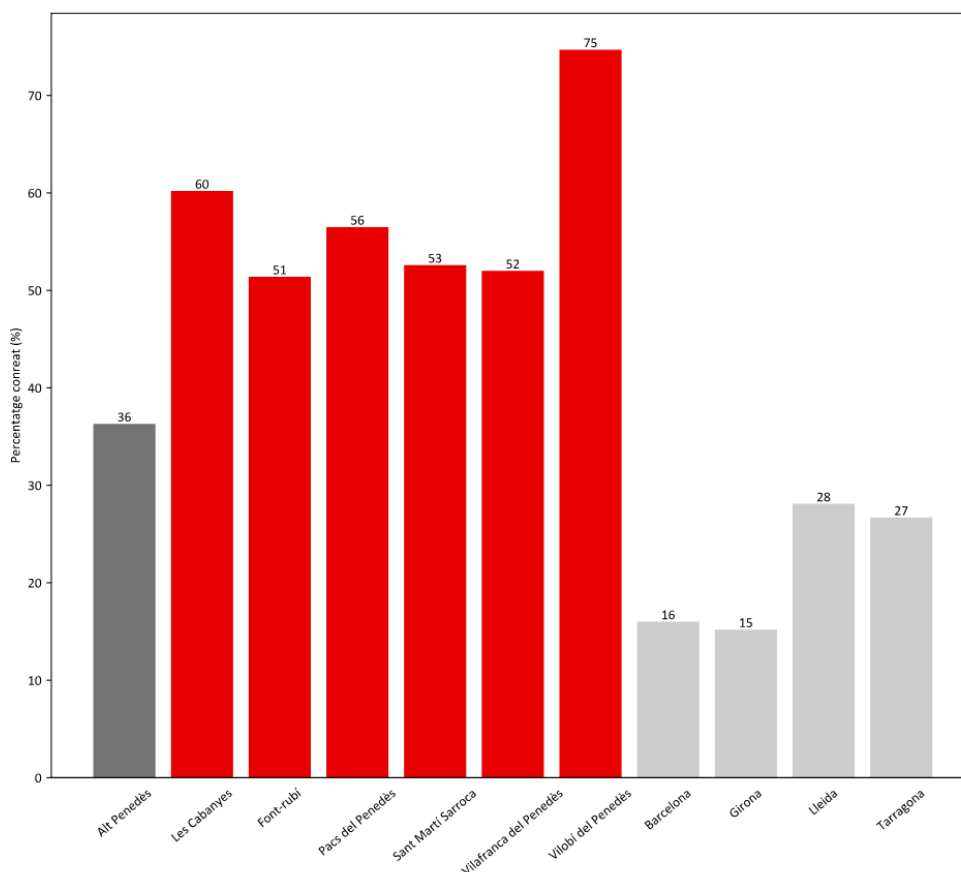

Figura 1. Percentatge de l'extensió de la unitat geogràfica de territori conreat per a la comarca de l'Alt Penedès, els municipis del territori Vallformosa i les províncies de Catalunya. L'eix d'ordenades indica el percentatge del total del territori destinat al conreu per a cadascuna de les unitats geogràfiques.

Com es pot veure a la figura 1, l'extensió destinada a conreus als municipis del territori Vallformosa és significativament superior a la de la comarca, amb una diferència d'entre 15 i 39 punts. La diferència augmenta si es compara amb qualsevol de les províncies de Catalunya, fins i tot amb les que es pot considerar que tenen més potencial per a les explotacions agrícoles, destinades a conreus extensius, que requereixen més superfície, com en el cas del conreu de cereals.

Aquest valor, que procedeix de les dades disponibles per a l'any 2020, posa de manifest la preponderància de conreus al territori, una situació que no ha canviat significativament en els darrers anys, com es pot apreciar a la figura 2.

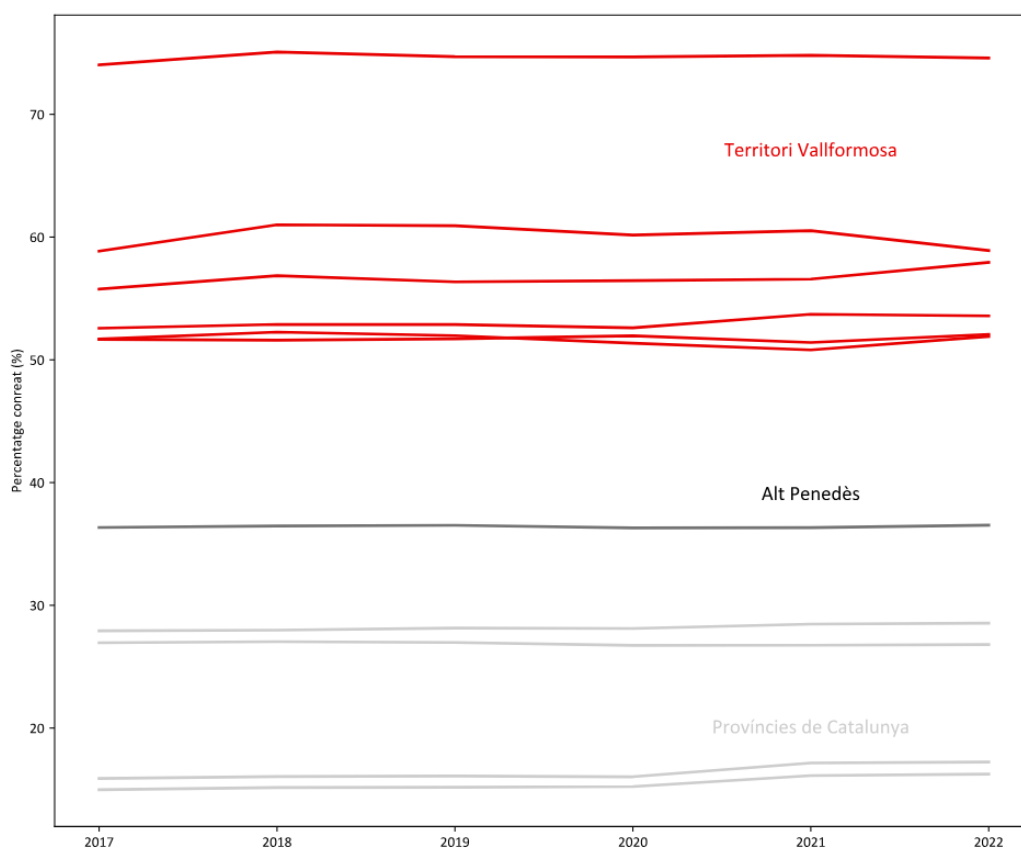

Figura 2. Evolució de l'extensió de les unitats geogràfiques de territori conreat entre el 2017 i el 2022. Per a la comarca de l'Alt Penedès, línia en gris fosc; els municipis que formen el territori Vallformosa, línies en vermell, i les províncies de Catalunya, línies en gris clar. S'indica el percentatge anual d'extensió destinada a conreus.

La figura 2 mostra el percentatge de superfície conreada a les mateixes unitats geogràfiques entre els anys 2017 i 2022. Igual que a la figura 1, les dades de la comarca de l'Alt Penedès es representen en gris fosc; els municipis que formen el territori Vallformosa, en vermell, i les quatre províncies de Catalunya, en gris clar. En tots els casos podem veure que, si bé existeixen petites variacions, els valors

es mantenen estables: **en comparació amb la resta de Catalunya, el percentatge de superfície destinada al conreu és superior en tots els municipis que formen el territori Vallformosa.**

Si centrem l'atenció en el territori Vallformosa, tenint en compte les dades disponibles per a l'any 1989 que apareixen a la publicació *L'Alt Penedès. Una comarca dinàmica als confins metropolitans*,¹⁰ la figura 3 compara el percentatge destinat a conreus entre l'any esmentat i el 2020. Aquesta comparativa utilitza fonts d'informació diferents, ja que les dades del 1989 procedeixen de la publicació esmentada, mentre que les dades del 2020 s'han obtingut de la base de dades del mapa de cultius de Catalunya procedents de la DUN; per tant, part de la variació dels resultats pot ser causada per diferències entre les fonts.

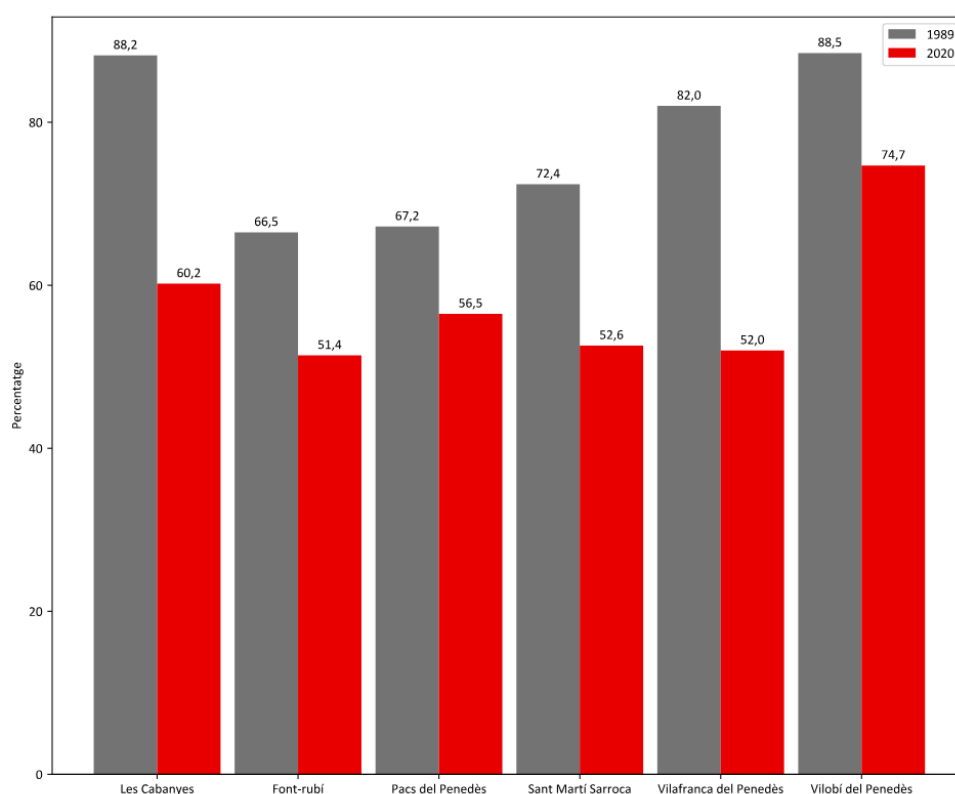

Figura 3. Percentatge del territori destinat a conreus als municipis del territori Vallformosa els anys 1989 i 2020. Per a cadascun dels sis municipis del territori Vallformosa s'indica el percentatge del total del territori destinat a conreus l'any 1989 —columna en gris fosc— i l'any 2020 —columna en vermell.

¹⁰ CASASSAS, MENDIZÁBAL, ARRIBAS, BERTRAN, CUXART, 1991.

En qualsevol cas, **s'observa una disminució del percentatge conreat en tots els municipis del territori Vallformosa, cosa que constata una tendència relativa a la baixa de les activitats agrícoles.** Una de les possibles causes d'aquesta tendència s'analitzarà amb més detall en la secció 7.2, ja que volem investigar la possibilitat que es degui a un canvi en la distribució dels conreus dins del territori.

Les dades de la figura 3 mostren **una reducció important de l'extensió destinada a conreus entre els anys 1989 i 2020.** La diferència més petita és de gairebé 10 punts per a Pacs del Penedès, i la més gran, de 30 punts per a Vilafranca del Penedès. Malgrat que aquestes diferències poden ser degudes parcialment al fet d'haver obtingut les dades de dues fonts d'informació diferents, **revelen, en qualsevol cas, una reducció clara de la superfície conreada al Territori Vallformosa, com a conseqüència de l'abandonament de tots els conreus que no són de vinya.** Aquesta possible causa l'analitzarem amb deteniment a la secció 7.2.

7.2. Anàlisi del tipus de conreus

Si bé l'anàlisi feta a la secció 7.1 mostra, d'una banda, que **al territori Vallformosa l'agricultura té més presència que a la resta de Catalunya** i, de l'altra, que **hi ha una reducció de l'extensió dels conreus en comparació amb l'any 1989,** és cert que no ens aporta una informació concisa sobre la composició dels conreus dins del territori objecte d'estudi.

Per contextualitzar aquesta realitat dins l'entorn de Catalunya, la figura 4 presenta la divisió de conreus en l'àmbit de la comunitat autònoma. El gràfic reflecteix una distribució en què **els cereals són el conreu més important,** ja que un **40,29%** de l'extensió conreada total es destina a la sembra i collita d'aquest producte.

Noteu que a la resta dels conreus se'ls destina una superfície més petita, tot i que un bon nombre d'aquests conreus contribueixen significativament al total de la superfície conreada. Una anàlisi ABC¹¹ dels conreus de Catalunya per extensió mostraria la categoria A, la més important pel que fa a la superfície conreada, com la formada pels cereals; la categoria B, formada per sis conreus, incloent-hi el guaret, que no és estrictament un conreu, malgrat que la base de dades disponible el catalogui com

¹¹ L'anàlisi ABC és una eina clàssica per classificar unitats en categories diferents. Aquesta tècnica, utilitzada sovint a l'àrea de gestió d'operacions, divideix en tres categories un conjunt d'elements: la categoria A, amb pocs elements, però de gran importància; la B, amb un nombre més gran d'elements d'importància mitjana, i una última categoria, la C, amb un gran nombre d'elements de baixa importància. Podeu trobar una explicació més detallada d'aquesta anàlisi a Chase, Aquilano i Jacobs (2009).

a tal per la seva importància en l'agricultura, i la categoria C, que contindria fins a vuit agrupacions de conreus més.

D'altra banda, cal afegir que la categorització ABC és subjectiva, però aquesta mateixa categorització, o qualsevol altra que establíssim, ens portaria a concloure el mateix; això és, que **Catalunya disposa d'una agricultura força diversa quant a conreus, amb una preponderància dels cereals, seguits d'altres conreus amb una representació important** i múltiples conreus addicionals amb menys presència sobre el total.

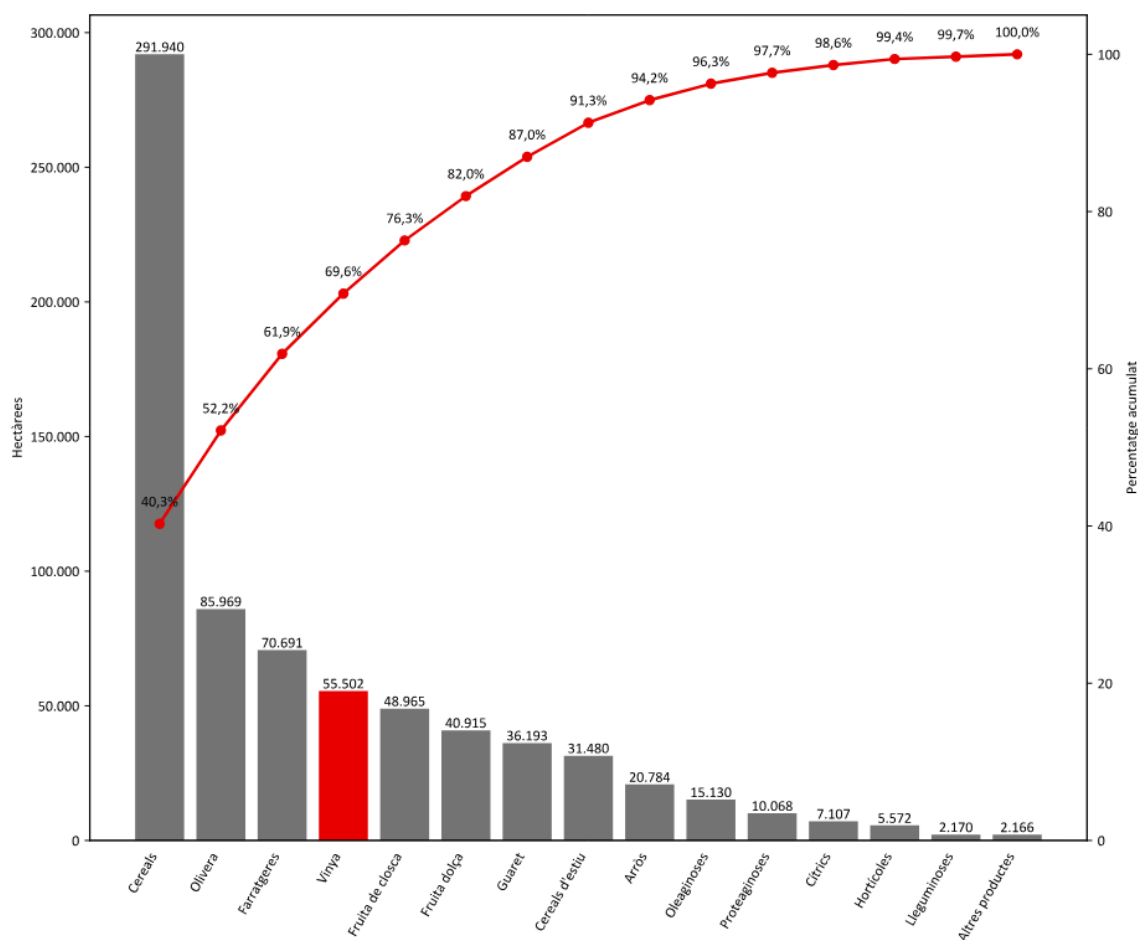

Figura 4. Distribució de diferents conreus a Catalunya. Cadascuna de les categories de conreu recollides a la base de dades s'ordena de superfície conreada més gran a més petita. Les barres indiquen el nombre d'hectàrees destinades a la sembra del conreu corresponent a Catalunya. La barra associada amb la vinya es presenta en color vermell; és el quart conreu de Catalunya pel que fa a superfície conreada. A la informació d'hectàrees cultivades se superposa, a través d'una línia en vermell, el percentatge acumulat del territori per als conreus més estesos. Aquesta informació permet identificar que el 69,56% del total de territori conreat (el valor de la línia en vermell associat a la vinya) es destina al conreu de cereals, oliveres, farratgeres i vinya, els quatre conreus majoritaris per extensió a Catalunya.

Si repliquem la mateixa anàlisi centrant-nos en el conjunt de municipis del territori Vallformosa, obtenim una distribució molt diferent (vegeu la figura 5).

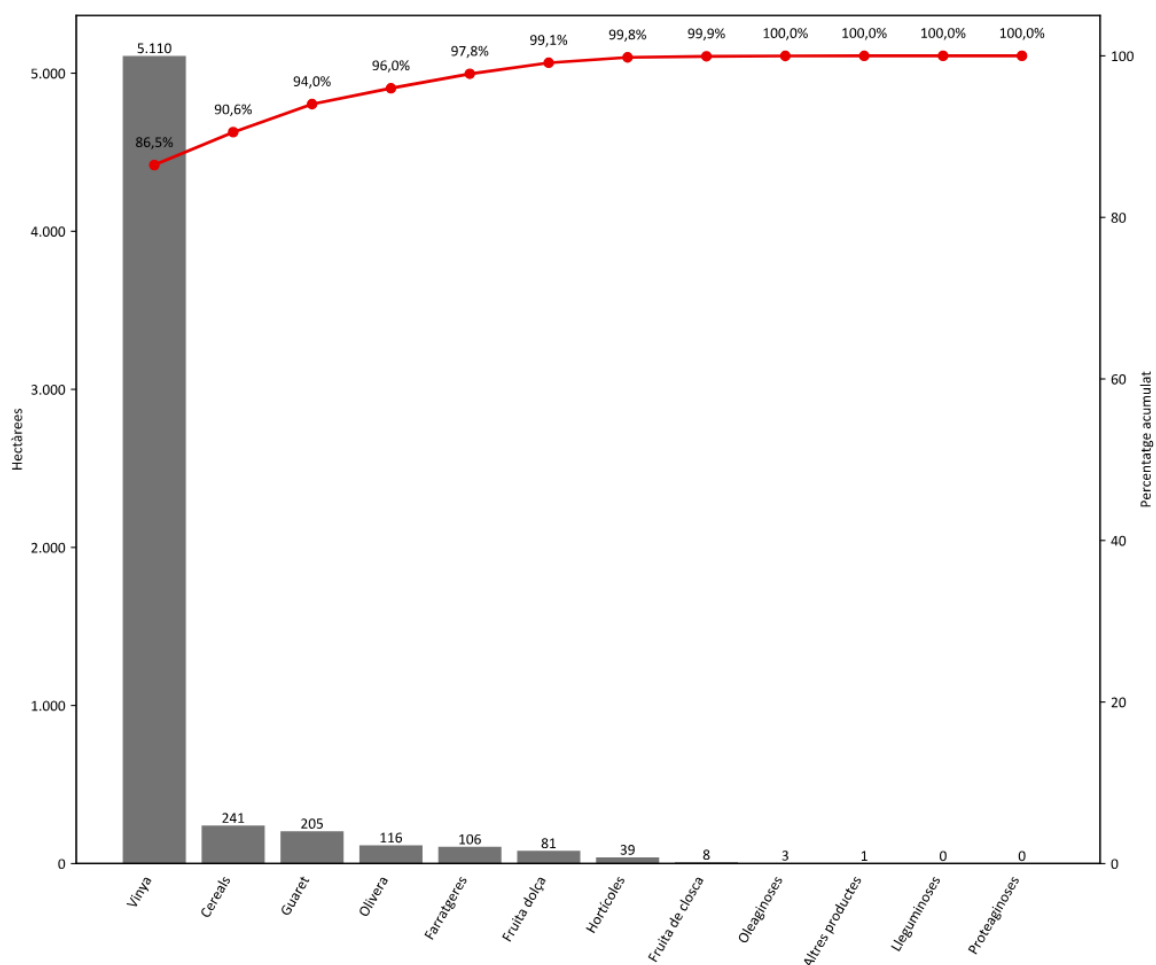

Figura 5. Distribució de diferents conreus als municipis del territori Vallformosa. Cadascuna de les categories de conreu recollides a la base de dades amb presència al territori s'ordena de superfície conreada més gran a més petita. Les barres indiquen el nombre d'hectàrees destinades a la sembra de cada conreu al conjunt de municipis. A la informació d'hectàrees conreades se superposa, a través d'una línia en vermell, el percentatge acumulat del territori conreat. Aquesta informació permet identificar que el 86,48% del total de territori conreat (el valor de la línia en vermell associat a la vinya) es destina al conreu de vinya.

La figura 5 mostra **la preponderància de la vinya als conreus del territori Vallformosa. La vinya ocupa més de 20 vegades el nombre d'hectàrees que el segon conreu, els cereals.** Hi ha cinc conreus a què es destinen 100 hectàrees o més, i només set conreus en total a què es destinen 10 hectàrees o més. Curiosament, trobem dos conreus, lleguminoses i proteaginoses, a què es destina menys de mitja hectàrea i que, amb l'arrodoniment, apareixen a la figura com a 0 hectàrees.

Les dades a la figura 5 presenten una distribució de conreus que associaríem amb un **monocultiu de vinya**, amb els problemes que això comporta, segons indiquen els estudis dels especialistes.¹² Aquesta relació es podria originar per l'especialització dels conreus en diferents àrees geogràfiques, cosa que indicaria que els resultats de la figura 4 es deuen a l'agregació d'àrees geogràfiques molt diferents i no a un cultiu variat a Catalunya.

Per verificar si aquesta hipòtesi és correcta, es compara la corba de conreus acumulats del territori Vallformosa (la corba en vermell que vèiem a la figura 5) amb les corbes corresponents d'altres àrees geogràfiques.

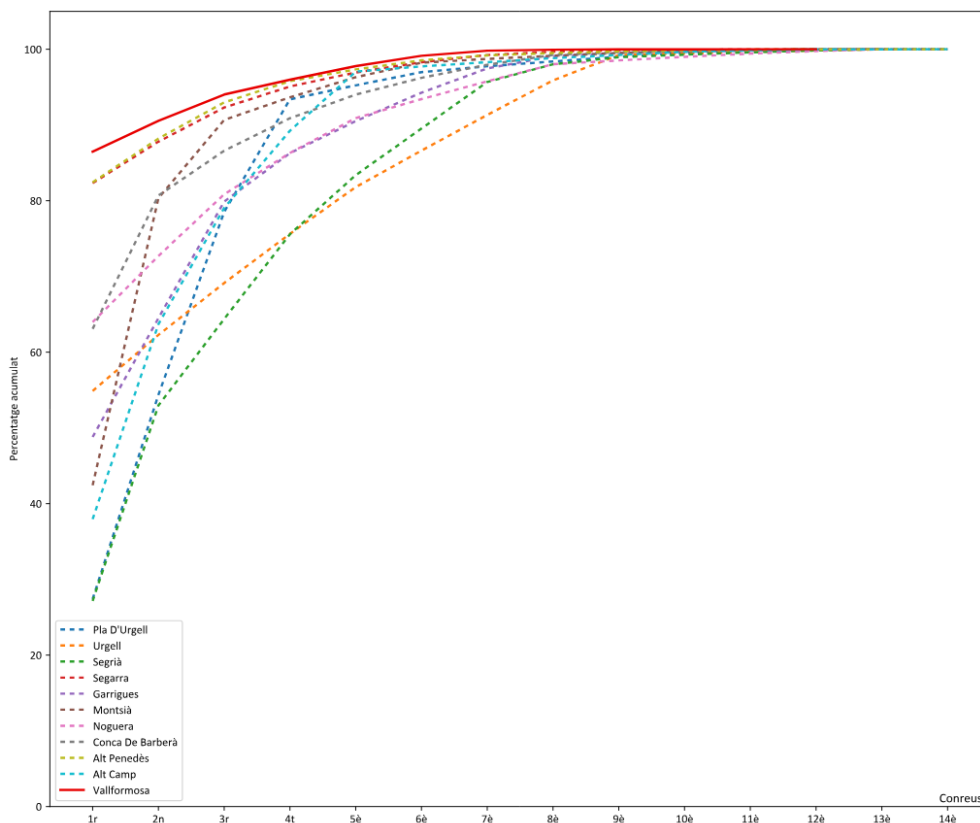

Figura 6. Distribució agregada de conreus majoritaris al territori Vallformosa i a les deu comarques amb un percentatge més alt de superfície dedicada a l'agricultura. Per a cadascuna de les àrees geogràfiques s'indica el percentatge acumulat de la superfície conreada destinada als conreus majoritaris (per exemple, els valors associats a l'abscissa "30" indicarien el percentatge acumulat destinat als tres conreus amb més implantació).

La figura 6 reflecteix aquesta comparativa per a les deu comarques de Catalunya amb un percentatge més alt de terres dedicades al conreu; això és, el Pla d'Urgell, l'Urgell, el Segrià, la Segarra, les

¹² BULLOCK, 2008.

Garrigues, el Montsià, la Noguera, la Conca de Barberà, l'Alt Penedès (la comarca on s'integra el territori Vallformosa) i l'Alt Camp. Per a cadascuna es mostra la corba agregada, considerant com a primer conreu el que és majoritari a la comarca corresponent; com a segon conreu, el segon majoritari a la comarca, i així successivament.

Observem que el territori Vallformosa —l'única línia amb traç continu que hi ha a la figura 6— és l'únic que es comporta de manera tan extrema, ja que en alguns casos **cal acumular fins a sis o set conreus diferents per assolir un grau de participació igual que el de la vinya al territori Vallformosa**. Hem de destacar que la comarca més semblant al territori pel predomini d'un conreu és l'Alt Penedès, possiblement pel pes que hi té el territori Vallformosa.

Per continuar investigant la possibilitat que aquesta preponderància d'un conreu no sigui un tret únic del territori Vallformosa, explorem si aquest fenomen és causat per la vinya. Per a això, comparem la mateixa corba amb la de totes les comarques on la vinya és el conreu predominant; és a dir, determinem el conreu majoritari de totes les comarques de Catalunya i identifiquem aquelles comarques on la vinya és el conreu amb un percentatge més elevat.

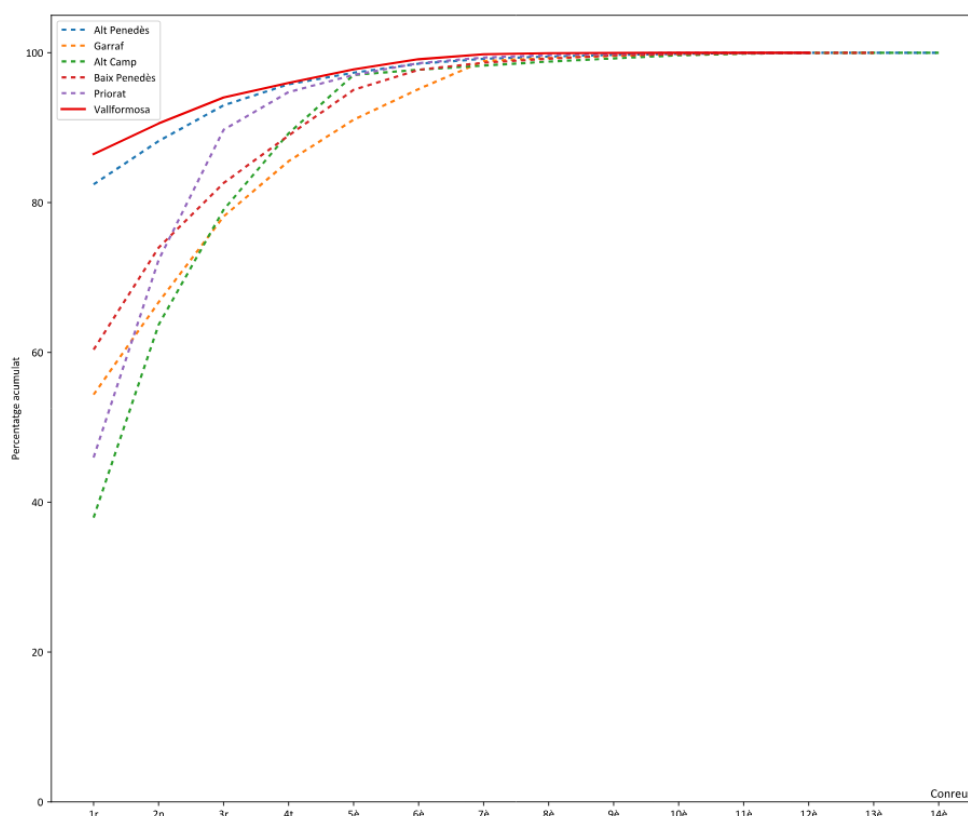

Figura 7. Distribució agregada de conreus majoritaris al territori Vallformosa i a les comarques on la vinya és el conreu predominant.

Novament, les dades mostrades a la figura 7 indiquen que **el monocultiu al territori Vallformosa és significativament més gran que a la resta d'àrees geogràfiques de Catalunya, fins i tot quan el conreu majoritari és la vinya.**

Les limitacions conegudes del monocultiu i els problemes associats ens porten a destacar aquesta realitat com a preocupant.

Reprenent la comparativa des d'una dimensió temporal, la figura 8 representa el percentatge de superfície conreada dedicada a la vinya a cadascun dels municipis que integren el territori Vallformosa el 1989 i el 2020.

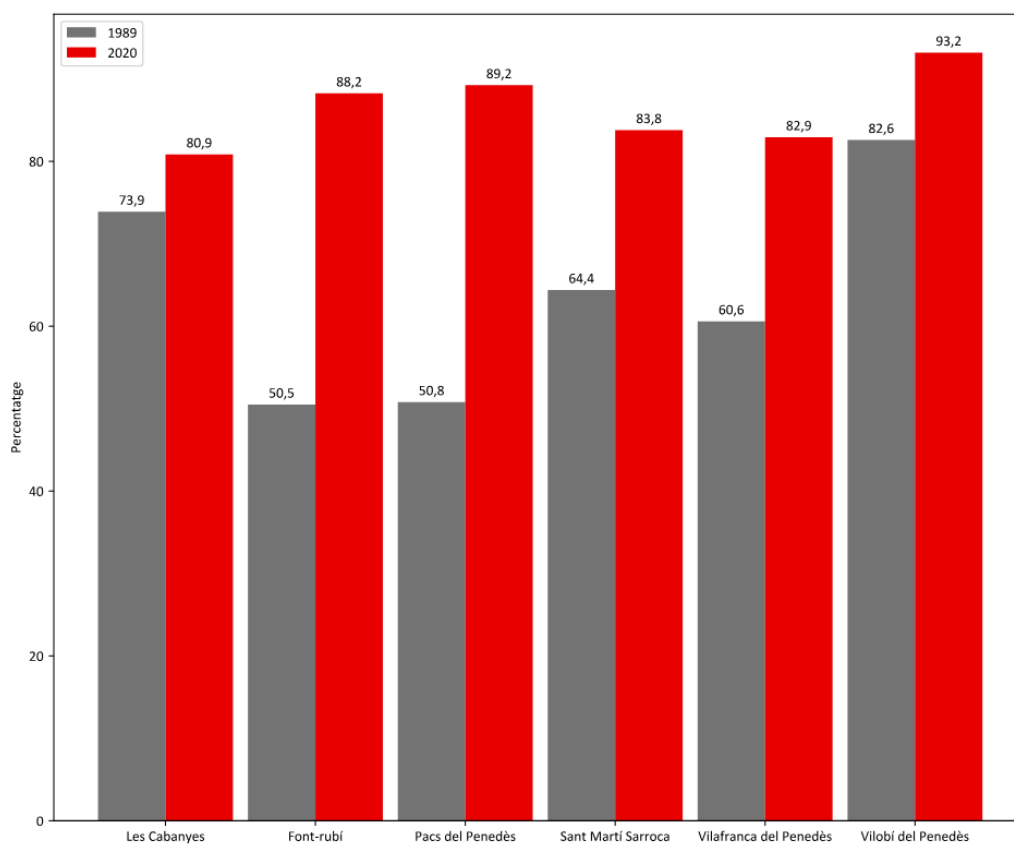

Figura 8. Percentatge de territori conreat destinat a la vinya al territori Vallformosa els anys 1989 i 2020. Per a cada municipi s'indica el percentatge de territori conreat destinat a la vinya.

La figura 8 mostra increments percentuals significatius en el conreu de vinya. Per tant, observem que **el territori, que ja tenia una tradició força orientada a la vinya com a conreu principal, n'ha incrementat gradualment el pes proporcional fins al punt que es pot considerar un monocultiu *de facto*.**

Si combinem els valors de la figura 8 amb els de la figura 3 (que constataren una reducció de la superfície total dedicada a conreus), podem conjecturar que aquesta reducció d'espai es deu a **una disminució dels altres conreus**, mentre que els de vinya s'han mantingut estables al llarg del temps. Això és raonable basant-se en les característiques especials del conreu de la vinya i, específicament, en les legislacions particulars que el regulen, ja que, si bé n'impedeixen el creixement, no incentiven la diversificació ni el manteniment de conreus alternatius ni la coexistència de la vinya amb altres conreus.

Finalment, hem de remarcar que, tot i que la base de dades utilitzada disposa de registres per a parcel·les de conreu destinades a un ús mixt (diversos conreus), també constata que aquesta pràctica és inexistent dins del territori Vallformosa; és a dir, que **no hi ha parcel·les que mostrin la convivència de la vinya amb un altre conreu, cosa que reforça encara més la conclusió que al territori hi ha un monocultiu *de facto***, tal com hem anat indicant anteriorment.

7.3. Anàlisi de la mida de les parcel·les

Passem ara a analitzar com es distribueixen els conreus a les diferents parcel·les que formen el territori Vallformosa, objecte d'estudi. La base de dades del mapa de conreus de Catalunya disposa d'informació respecte de la divisió del territori Vallformosa en diferents unitats. Aquestes unitats, que denominarem *parcel·les*, mostren les divisions territorials des d'un punt de vista de la seva propietat a efectes fiscals.

La figura 9 recull el percentatge de parcel·les agrupades segons el nombre d'hectàrees que ocupen al territori Vallformosa, a la província de Barcelona i a Catalunya de manera global. Les parcel·les s'agrupen segons l'extensió: fins a 0,1 ha; entre 0,1 i 0,5 ha; entre 0,5 i 1 ha, entre 1 i 2 ha; entre 2 i 5 ha; entre 5 i 10 ha, i més de 10 ha.

Els resultats reflecteixen que les **proporcions de parcel·les difereixen a Catalunya, la província de Barcelona i el territori Vallformosa**. També mostren una gran proporció de parcel·les de mides molt reduïdes i, en tots els casos, hi ha prop d'un 50% de parcel·les que no arriben a les 0,5 hectàrees.

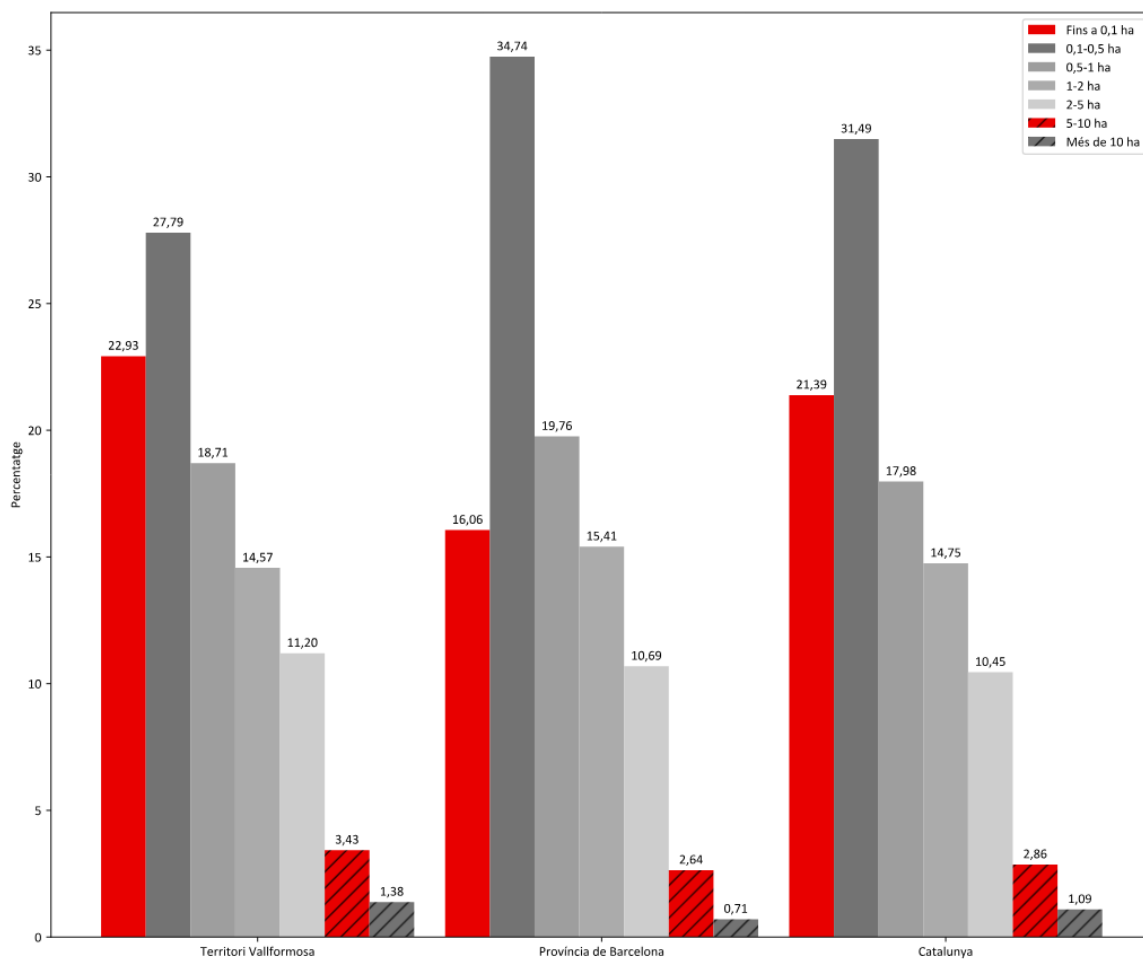

Figura 9. Percentatge de parcel·les segons l'extensió al territori Vallformosa, a la província de Barcelona i a Catalunya, de manera global. Per a cada àrea geogràfica, cada barra representa el percentatge de parcel·les de l'extensió indicada que hi ha.

Noteu que la divisió del nombre de parcel·les per extensió no representa una proporció respecte a l'extensió global ni la seva participació dins del mateix territori. La figura 10 recull la mateixa informació, però considerant el percentatge de terra conreada que hi ha dins de cadascuna de les mides de les propietats.

Si mirem les figures 9 i 10 conjuntament, observem que, malgrat que aproximadament **el 50% de les parcel·les tenien una extensió no superior a 0,5 hectàrees, la suma de les seves extensions no arriba a representar ni un 10% del total del territori conreat**. De la mateixa manera, encara que el nombre de **parcel·les que podem considerar més extenses** —les de 5 hectàrees o més— és reduït (menys d'un 5% en tots els casos), si se'n considera l'àrea, efectivament **representen una part important del total de l'àrea conreada**.

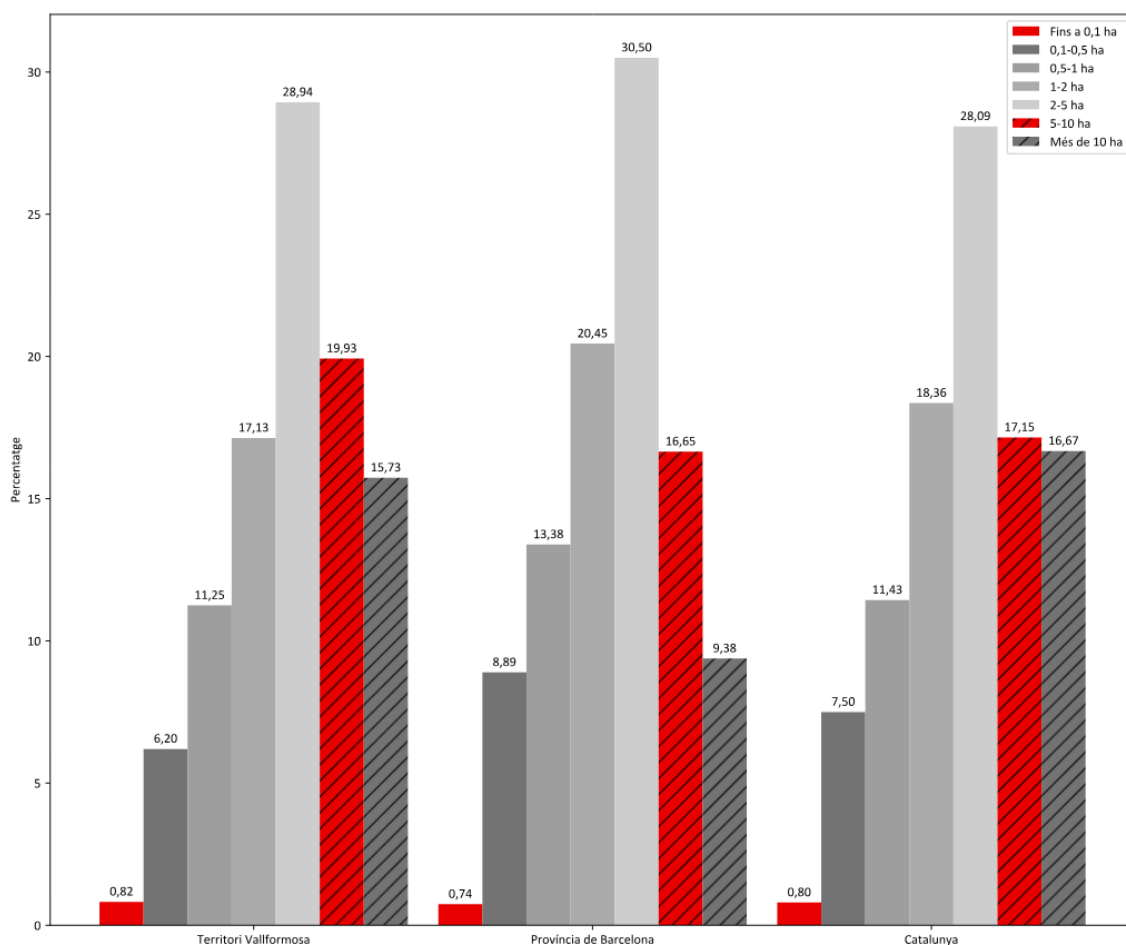

Figura 10. Percentatge del territori conreat associat a parcel·les agrupades segons l'extensió al territori Vallformosa, a la província de Barcelona i a Catalunya, de manera global. Per a cada àrea geogràfica, cada barra representa el percentatge de l'àrea conreada associada a parcel·les de l'extensió indicada que hi ha.

Aquesta diferència és important: només les parcel·les amb prou extensió es poden automatitzar i són les parcel·les en què es poden adoptar millors solucions a causa de les limitacions associades a les economies d'escala, fet que influeix significativament en la seva viabilitat econòmica i supervivència a llarg termini.

Com a conclusió, podem considerar que **el nivell de fragmentació del territori quant a l'extensió de les parcel·les és un problema endèmic a tot Catalunya i no només al territori Vallformosa, cosa que dificulta els processos d'innovació i les possibilitats de viure de l'agricultura.** Aquestes dificultats es refereixen a obtenir extensions cultivables que generin massa suficient perquè siguin sostenibles econòmicament.

7.4. Anàlisi de la propietat de les parcel·les

De les bases de dades que hem utilitzat per elaborar la present anàlisi del territori Vallformosa, observem que la que fa referència als tipus de conreus no proporciona informació associada a les persones propietàries de les parcel·les, en canvi, la base de dades d'explotacions agrícoles sí. Específicament, aquesta font conté tres peces d'informació associades a la propietat. La primera reflecteix la naturalesa de la propietat, i distingeix entre persona jurídica i persona física; en aquest últim cas, també detalla el sexe de la persona propietària. La segona peça d'informació és l'any de naixement de la persona física o de la fundació de la persona jurídica que és propietària de la parcel·la. La tercera correspon al municipi on se situa la residència de la persona propietària.

La base de dades d'explotacions agrícoles difereix parcialment de la de parcel·les de conreu per diversos motius. A més de la informació indicada, aquesta base de dades té dues característiques que la diferencien de la base de dades de parcel·les:

- 1) Una explotació agrària pot incloure diverses parcel·les —i és habitual que sigui així.
- 2) Una explotació agrària no només presenta informació agrícola, sinó que també inclou explotacions associades a la ramaderia. En el cas de les persones propietàries residents al territori Vallformosa, l'activitat ramadera o de cria d'animals és minoritària (representa només 36 explotacions d'un total de 2.373). A més, comparada amb la dels conreus, l'extensió és petita, per tant, podem ignorar la seva importància en el quadre general del present estudi.

En aquesta anàlisi, centrarem l'atenció en la informació associada al tipus de propietat, considerant les diferències existents amb altres agrupacions territorials, i evitarem la comparació amb la informació sobre els conreus, que ja aquest aspecte s'ha analitzat en seccions anteriors. Tindrem en compte, doncs, les parcel·les la persona propietària de les quals resideix al territori Vallformosa, ja que considerem més important l'estudi dels habitants del territori que la ubicació de l'activitat en si.

La figura 11 il·lustra la primera d'aquestes anàlisis, ja que detalla el percentatge d'explotacions segons la categoria de la propietat, segons si es tracta de persona jurídica o física (home o dona), per a Catalunya, Barcelona, l'Alt Penedès i el territori Vallformosa, amb columnes en vermell, gris fosc, gris clar i negre, respectivament.

Observem que els valors de la figura 11 reflecteixen una distribució força homogènia quant a la titularitat de la propietat en totes les agrupacions geogràfiques, **amb una proporció de 2 a 1 dels homes respecte de les dones. Aquesta proporció revela diferències i desigualtats de gènere importants** quant a la propietat de les explotacions agràries. **La desigualtat de gènere s'agreuja quan**

es considera la propietat ja no en nombre de parcel·les, sinó **per extensió**. La figura 12 mostra aquesta informació amb les mateixes agrupacions i categories de la figura 10, però indicant el percentatge d'hectàrees que queda agrupat en cadascuna de les categories.

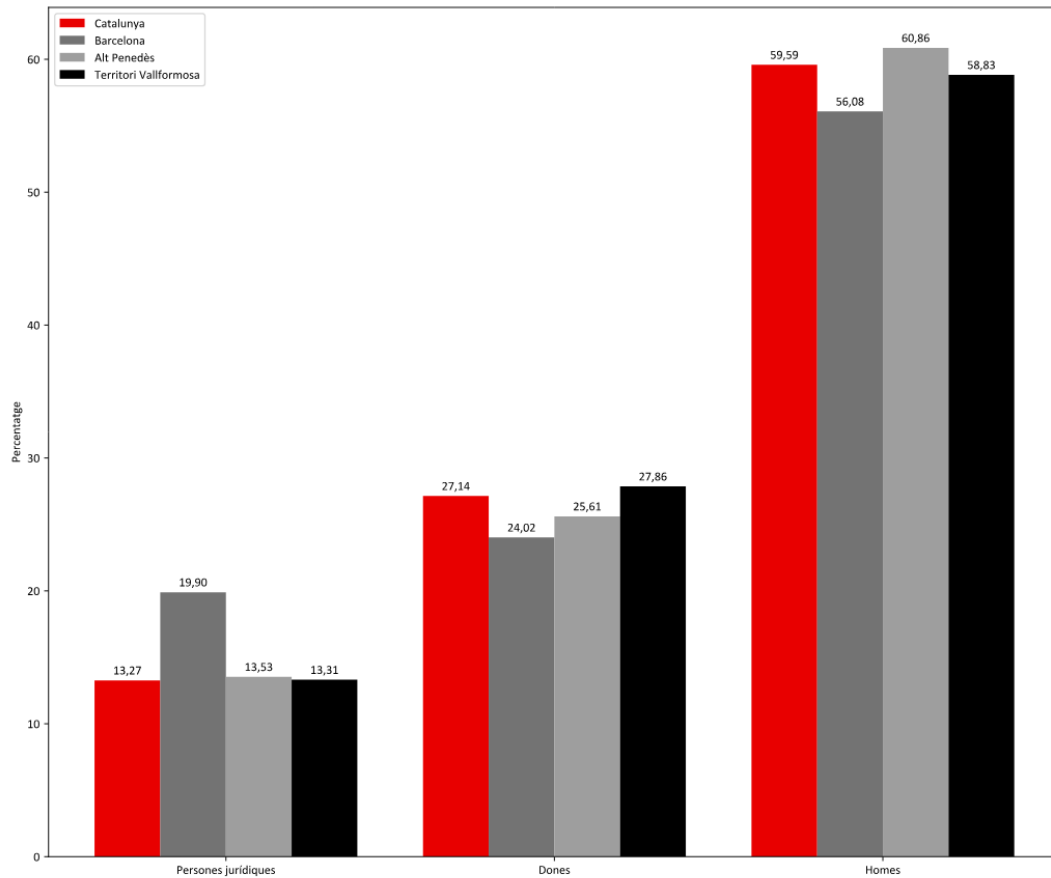

Figura 11. Percentatge de parcel·les la propietat de les quals pertany a persones jurídiques o persones físiques (homes o dones) residents al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya. Per a cada àrea geogràfica, cada barra representa el percentatge de parcel·les que hi ha ubicades segons el tipus de propietat.

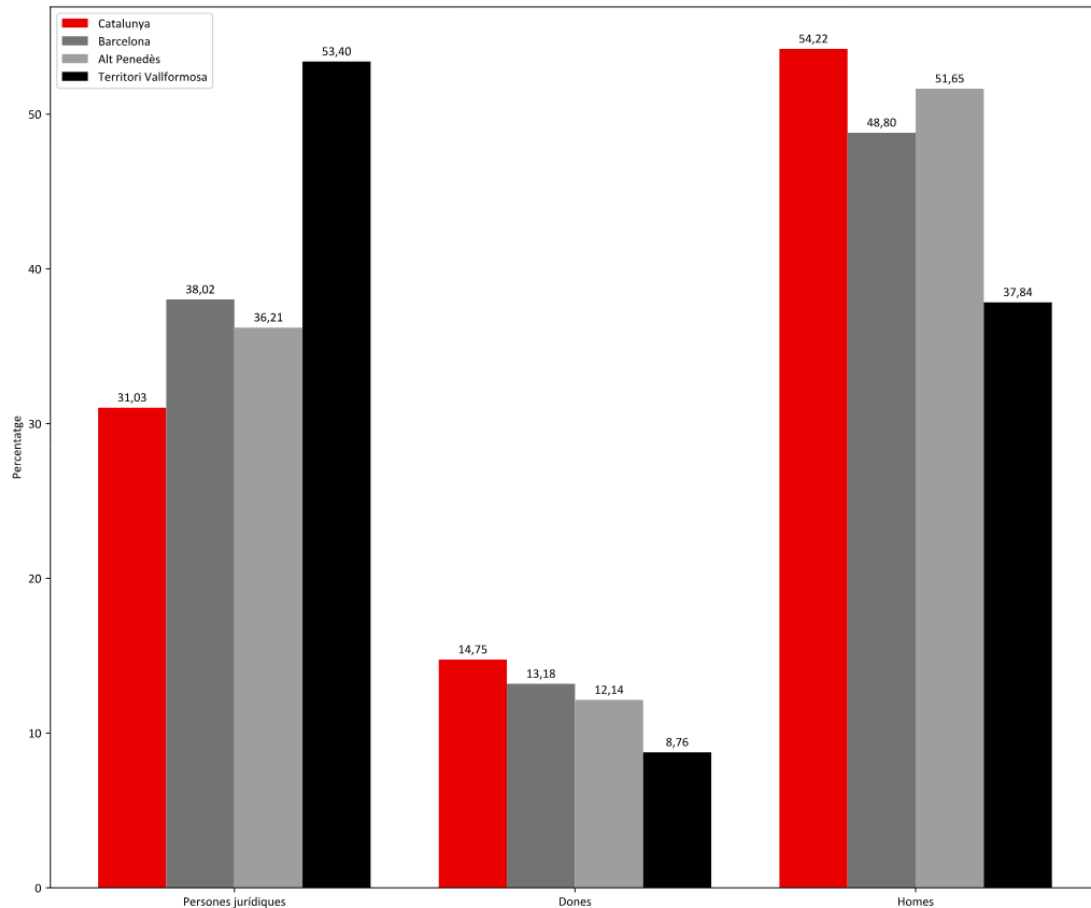

Figura 12. Percentatge del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles la propietat de les quals pertany a una persona jurídica o física (home o dona) resident al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya. Per a cada àrea geogràfica, cada barra representa el percentatge de parcel·les que hi ha.

Tal com hem avançat, la **desigualtat de gènere esmentada és superior quan considerem l'extensió de les parcel·les**. En el cas del **territori Vallformosa**, si bé la relació era de **2 a 1** en el nombre d'**explotacions agrícoles**, quan en considerem l'**extensió**, la relació és de **4,5 a 1**. Les dades de la figura 12 mostren dos detalls importants:

- 1) La bretxa de gènere quant a la propietat de la terra no és exclusiva del territori Vallformosa, sinó que està present en totes les agrupacions territorials analitzades. En tot cas, **la diferència és més pronunciada al territori Vallformosa**, atès que el percentatge de terra associat a les explotacions els propietaris de les quals són dones és significativament inferior a la de la resta d'agrupacions territorials considerades. Òbviament, aquesta dada constata també que la proporció d'extensió que és propietat d'homes respecte a l'extensió propietat de dones és molt superior a la de la resta d'agrupacions geogràfiques analitzades.

- 2) El **nombre d'hectàrees que són propietat d'una persona jurídica és significativament més gran al territori Vallformosa que a la resta d'agrupacions geogràfiques analitzades; en concret, és més de 20 punts superior a la mitjana de Catalunya.** Tenint en compte els resultats de l'estudi anterior¹³ desenvolupat en el marc de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM), en què s'observava que la massa de treballadors del sector primari era set vegades superior al territori Vallformosa respecte a la resta de la província de Barcelona, **podem atribuir aquesta diferència a una professionalització més gran al territori, cosa que ressalta la importància que té en el teixit econòmic.**

Com que les persones jurídiques queden fora de l'anàlisi sobre el sexe i l'edat de les persones propietàries i no tenim arguments per considerar que la distribució per aquestes dues variables de les persones propietàries de les entitats agrupades com a persones jurídiques presentin diferències substancials per a la distribució que tenim en les persones físiques, a continuació concretarem les nostres anàlisis per sexe i edat, tenint en compte exclusivament les dades de les quals tenim aquesta informació; és a dir, centrarem les nostres anàlisis en les explotacions associades a persones físiques i després extrapolarem aquesta anàlisi al conjunt del territori.

En primer lloc, analitzem la distribució de la terra segons l'edat de les persones propietàries, tant de les ubicades al territori Vallformosa com a la comarca de l'Alt Penedès i a Catalunya de manera global. La figura 13 reflecteix, per a cada grup d'edat (fins a 20 anys, de 21 a 30 anys, de 31 a 40 anys, de 41 a 50 anys, de 51 a 60 anys, de 61 a 70 anys i més de 70 anys), el percentatge de l'extensió total assignada a propietaris i propietàries del tram d'edat indicada. Els grups d'edat es van crear considerant com a edat la diferència entre l'any 2023 i l'any de naixement indicat a la base de dades.

Com es pot observar a la figura 13, les diferències entre els territoris no són gaire significatives, excepte pel que fa a les dades que **mostren més concentració de la propietat en el segment de 51 a 60 anys al territori de Vallformosa respecte de Catalunya.** Aquesta diferència es deu, principalment, al fet que hi ha menys persones propietàries en el grup de 21 a 30 anys i en el grup de més de 70 anys.

¹³ CÓPPULO, PEREIRA, 2023.

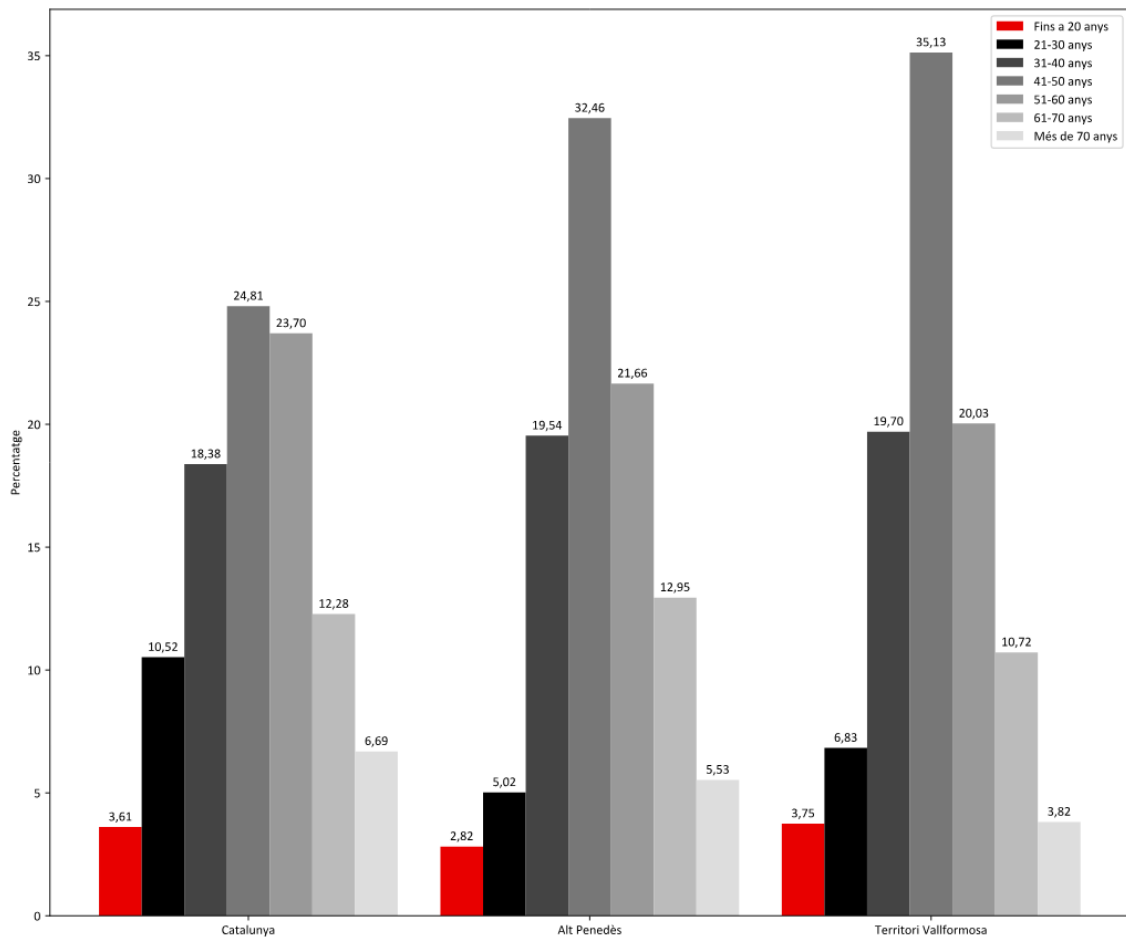

Figura 13. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles de persones propietàries al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya, agrupats per trams d'edat (vegeu la llegenda). Per a cada àrea geogràfica, cada barra representa el percentatge del total d'hectàrees de les explotacions amb propietat atribuïda a persones físiques, segons el rang d'edat de la persona propietària.

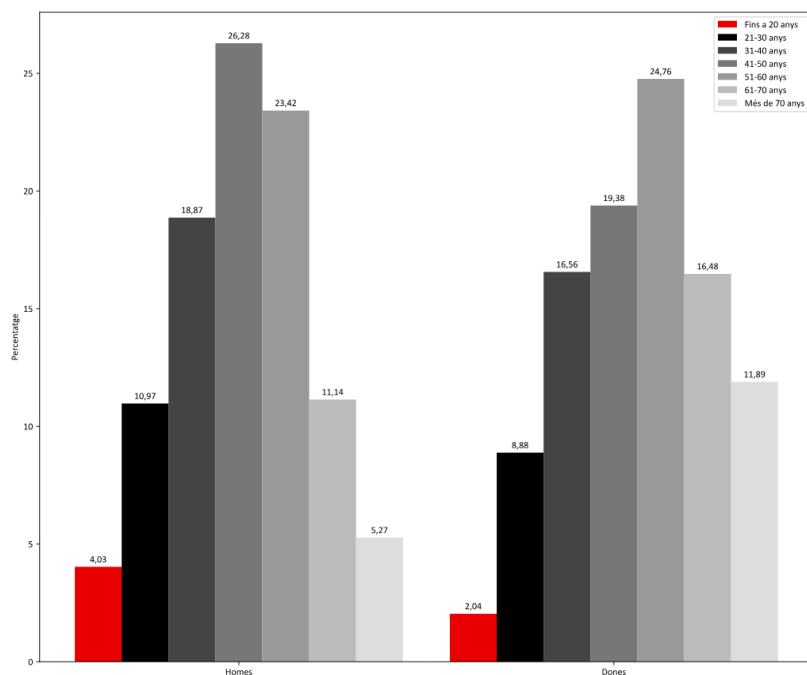

Figura 14. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles a Catalunya agrupats pel sexe i grup d'edat de la persona propietària. Per a cada sexe, cada barra representa el percentatge del total d'hectàrees de les explotacions amb propietat atribuïda a persones físiques.

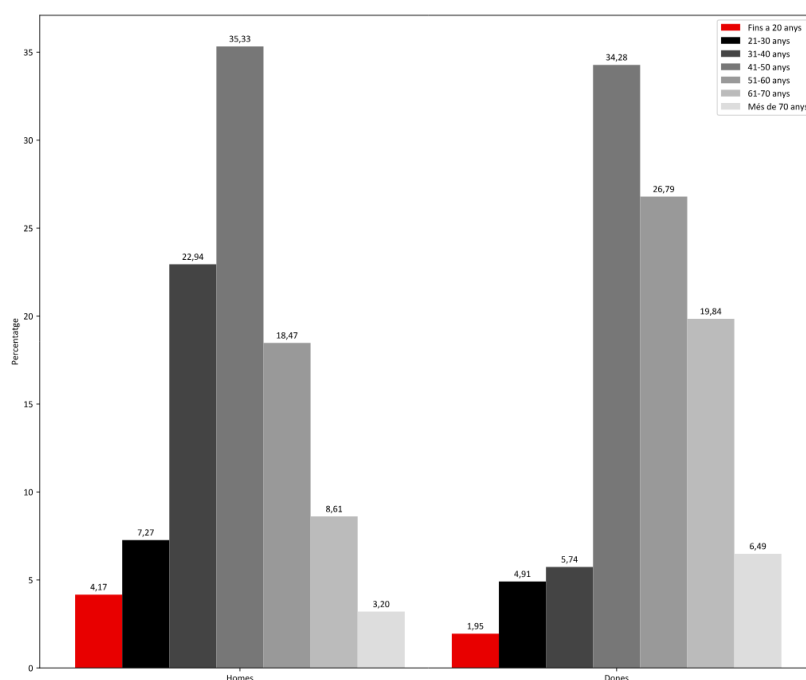

Figura 15. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles de persones propietàries al territori Vallformosa, agrupats pel sexe i el grup d'edat de la persona propietària. Per a cada sexe, cada barra representa el percentatge del total d'hectàrees de les explotacions amb propietat atribuïda a persones físiques.

Si analitzem ara la distribució per edat i sexe a Catalunya i al territori Vallformosa (vegeu les figures 14 i 15, respectivament), constatem que la distribució de la propietat per edat indica que **els homes que en tenen la titularitat són en general més joves que les dones**. Quan es compara la distribució per edat de les persones propietàries entre Catalunya (figura 14) i el territori Vallformosa (figura 15), observem que, en general, **els propietaris del territori Vallformosa es concentren en més gran manera dins dels grups de 31 a 40 anys i de 41 a 50 anys, amb menys presència de joves o de persones més grans**. En el cas de les dones, s'observa la mateixa tendència, però, **de mitjana, les dones propietàries són més grans que els homes propietaris**, perquè els grups de 41 a 50 anys i de 51 a 60 anys són els que mostren proporcions més grans al territori Vallformosa en comparació amb el conjunt de Catalunya.

Atès que els grups associats als col·lectius amb més presència al territori Vallformosa són els que tenen una edat més adient per treballar la terra, els valors trobats tornen a ressaltar la importància i el **paper significatiu del sector primari al territori**. A més, **les diferències significatives en la distribució de la propietat entre homes i dones, així com en el seu nivell de distribució per sexe, mostren la necessitat de considerar problemes d'equitat de gènere dins del territori**.

7.5. Anàlisi del nombre de persones propietàries

Les dades aportades anteriorment mostren diferents vessants d'una mateixa realitat; en concret, es detecten diferències entre la divisió de la terra des d'un punt de vista de l'ús per als conreus i de qui en té la propietat. En aquesta secció, analitzem aquestes dades i les comparem amb la informació entregada pel cadastre, això és, dues dades per a cada municipi del territori Vallformosa:

(1) El nombre de parcel·les rurals situades a cada municipi.

(2) El nombre de persones propietàries diferents d'aquestes parcel·les per a cada municipi.

Noteu les diferències entre la informació recollida pel cadastre i la mostrada anteriorment: en primer lloc, la informació d'explotacions agrícoles indica les propietats associades als residents als municipis, tot i que quedin fora de l'àmbit geogràfic del territori Vallformosa, mentre que la informació del cadastre ofereix informació sobre parcel·les del territori Vallformosa les persones propietàries de les quals poden trobar-se fora d'aquest àmbit.

En segon lloc, la informació d'explotacions agrícoles o del mapa de conreus es refereix a zones actualment utilitzades per al conreu i/o la cria d'animals, mentre que la propietat d'una finca no implica necessàriament que s'exploti.

En tercer lloc, el concepte de parcel·la rural tampoc implica un ús exclusiu d'activitats econòmiques i pot tenir altres conceptes relacionats, com per exemple un ús residencial.

Malgrat aquestes diferències, la informació del cadastre permet identificar patrons i associacions quant al nombre mitjà de parcel·les diferenciades que pot tenir una persona propietària en una zona, cosa que podria ser un indicador de la fragmentació de les propietats al territori. La taula següent resumeix la informació lliurada pel cadastre.

Municipi	Nombre de parcel·les	Nombre de persones propietàries
Les Cabanyes	80	38
Font-rubí	2.170	647
Pacs del Penedès	560	208
Sant Martí Sarroca	3.396	767
Vilobí del Penedès	832	326
Vilafranca del Penedès	1.898	790

Taula I. Municipis, parcel·les i persones propietàries.

Font: Seu electrònica del Cadastre.

La taula mostra un gran nombre de parcel·les agrícoles en territoris d'extensió relativament reduïda. Aquest fenomen és més evident en municipis com Font-rubí o Sant Martí Sarroca, que tenen extensions de 3.703 i 3.531 hectàrees i 2.170 i 3.396 parcel·les, respectivament; unes xifres que indiquen una extensió mitjana per parcel·la molt petita.

De la mateixa taula també s'extreu que el nombre mitjà de parcel·les per persona propietària va des de 2,1 parcel·les, en el cas de les Cabanyes, fins a 4,43, en el cas de Sant Martí Sarroca, amb una mitjana per a tots els municipis de **3,22 parcel·les per persona propietària**.

És important indicar que les persones propietàries es compten individualment per municipi i, atès que es tracta de localitats limítrofes, és força probable que una mateixa persona tingui parcel·les en diferents municipis i es compti com a persones propietàries diferents en cadascun.

Aquest últim punt ens fa incidir encara més en la segmentació de la propietat i la seva divisió en parcel·les petites, fet que dificulta que es puguin explotar de manera eficient.

Un altre factor que s'ha de tenir en compte són les diferències entre les dades disponibles al cadastre i les parcel·les registrades a la base de dades de conreus de la Generalitat de Catalunya. La taula següent resumeix aquestes diferències indicant el nombre de parcel·les registrades al registre i a la base de dades de conreus.

Municipi	Nombre de parcel·les	Nombre de conreus
Les Cabanyes	80	86
Font-rubí	2.170	2.153
Pacs del Penedès	560	384
Sant Martí Sarroca	3.396	2.436
Vilobí del Penedès	832	620
Vilafranca del Penedès	1.898	879

Taula II. Municipis, parcel·les i conreus.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Seu electrònica del Cadastre i la base de dades de conreus de la Generalitat de Catalunya.

Les diferències entre totes dues fonts poden estar causades per diferents factors, entre els quals volem destacar els següents:

- 1) El cadastre recull les parcel·les d'ús rural, cosa que inclou l'habitatge rural.
- 2) El cadastre recull parcel·les rurals que actualment no s'utilitzen per al conreu.
- 3) Una sola parcel·la al cadastre es pot haver dividit en diverses parts i tenir conreus diferents a la base de dades de conreus.

Com que hi ha un nombre més alt de parcel·les al cadastre que a la base de dades de conreus, pensem que les dues primeres causes són les que expliquen millor aquestes diferències. Específicament, ens inclinem per pensar que la segona (parcel·les sense ús agrícola) és la que millor justifica les diferències observades, ja que també explica el fenomen de reducció del percentatge conreat observat i comentat a la secció 7.1 d'aquest document. A més, aquestes diferències aprofundirien en la necessitat de reorganitzar i/o modificar algunes de les pràctiques actuals associades al conreu, cosa que permetria aconseguir un avantatge competitiu al sector agrícola.

8. Conclusions

- 1) L'extensió destinada a conreus als municipis del territori Vallformosa és significativament superior a la de la comarca de l'Alt Penedès (entre 15 i 39 punts superiors) i encara més amb relació a qualsevol de les províncies de Catalunya.
- 2) En superfície, el territori Vallformosa té més presència de l'agricultura amb relació a la resta de Catalunya.
- 3) Malgrat tot, al territori Vallformosa, entre els anys 1989 i 2020, s'observa una tendència clara a la reducció de l'extensió destinada a conreus, que es correspon amb un descens de les activitats agrícoles i un descens d'altres conreus diferents de la vinya.
- 4) Catalunya té una agricultura diversa quant als conreus, amb una preponderància dels cereals.
- 5) Al territori Vallformosa, la preponderància de la vinya als conreus ocupa més de vint vegades el nombre d'hectàrees del segon conreu, els cereals.
- 6) Es pot afirmar que la vinya és un monocultiu al territori Vallformosa, amb tendència a créixer en proporció a la desaparició gradual d'altres conreus complementaris.
- 7) El monocultiu al territori Vallformosa és significativament més intens que a la resta de les àrees geogràfiques de Catalunya, fins i tot quan tenen com a conreu majoritari la vinya.
- 8) No hi ha parcel·les de vinya que convisquin amb altres conreus al territori Vallformosa.
- 9) El 50% de parcel·les del territori Vallformosa tenen una extensió no superior a mitja hectàrea, però la suma de les extensions d'aquestes parcel·les no arriba a representar ni un 10% del total del territori conreat (7,02%, exactament).
- 10) Aquest fenomen és comú tant al territori Vallformosa com al conjunt de Catalunya.
- 11) Les parcel·les més grans (de 5 ha o més) representen una part important del total de les àrees conreades. Amb lleugeres diferències entre el territori Vallformosa i Catalunya, aproximadament un 4% de les parcel·les representen el 35% del total de l'extensió dels conreus.
- 12) El grau de fragmentació del territori quant a l'extensió de les parcel·les representa un problema endèmic a tot Catalunya i no només al territori Vallformosa.
- 13) Hi ha una gran desigualtat per sexes amb relació a la propietat dels conreus.
- 14) En concret, pel que fa a la titularitat de les parcel·les, els homes tenen el doble de propietats que les dones, tant al territori Vallformosa com a la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya, de manera global.
- 15) La desigualtat entre homes i dones és superior quan considerem l'extensió de les parcel·les conreades.

- 16) Al territori Vallformosa, l'extensió de les parcel·les de conreu segons el sexe de les persones propietàries és de 4,5 (homes) a 1 (dones).
- 17) Al territori Vallformosa, la propietat dels conreus d'una persona jurídica és de 20 punts superior a la mitjana de Catalunya.
- 18) La massa de treballadors del sector primari és set vegades superior al territori Vallformosa que a la resta de la província de Barcelona (conclusió ja recollida al nostre estudi anterior).
- 19) Hi ha més concentració de la propietat al segment de persones entre 51 i 60 anys al territori Vallformosa que a tot Catalunya, de manera global.
- 20) Tant al territori Vallformosa com a tot Catalunya, els homes titulars de la propietat de les parcel·les de conreu són una mica més joves que les dones.**

Finalment, concloem, de manera general, que la nostra hipòtesi de treball queda clarament demostrada:

- **Pel que fa a l'agricultura, el territori Vallformosa, amb comparació amb la resta de les comarques agrícoles de Barcelona, així com amb l'Alt Penedès i Catalunya, presenta diferències significatives que en un futur pròxim poden fer que tingui dificultats estructurals i oportunitats de desenvolupament.**

Aquest fet se suma a les conclusions del nostre estudi anterior:

- **El territori ha crescut significativament atraient població que residia en altres municipis de la província de Barcelona.**
- **La renda per capita del territori Vallformosa és sensiblement inferior a la de la província de Barcelona.**

I tot això ens porta a la conclusió general següent:

El territori Vallformosa presenta unes característiques específiques que en un futur pròxim poden provocar-li problemes estructurals que, al seu torn, poden esdevenir oportunitats de desenvolupament.

Per tant, les especificitats del territori li permeten protagonitzar una transformació estratègica quant a formació i coneixement, així com en sostenibilitat econòmica, social i mediambiental, sense petjada de carboni, de manera que esdevingui un model reproducible, basat en noves formes de relació més equitatives, encaminades a la prosperitat, així com al benestar personal i comunitari.

9. Discussió i límits

Després d'analitzar amb molt detall al nostre estudi anterior tant les característiques de la població del territori Vallformosa com la seva evolució demogràfica, i un cop vam comprovar que l'activitat agrícola era set vegades superior a la de Vilafranca, la província de Barcelona i tot Catalunya, ara hem estudiat el tipus de conreus i la seva propietat, tornant a relacionar les dades amb l'entorn, ja sigui de la comarca, de la província de Barcelona o de tot Catalunya.

Avui sabem que el monocultiu de vinya té relació amb una renda per capita inferior dels habitants de la zona i que no augura un futur gaire prometedor. Així, doncs, des de la Vallformosa Foundation volem dissenyar un projecte de transformació integral i sostenible des de tots els punts de vista i àmbits: formatiu, cultural, econòmic, social, mediambiental i sense petjada de carboni.

Ara bé, per aconseguir més informació i coneixement, hem de saber què opina la gent sobre la seva vida, el seu nivell de benestar econòmic i emocional, la seva feina; com valoren el territori; quin sentiment de pertinença porta les persones a quedar-se al territori; com senten les seves arrels, i quines expectatives tenen per als seus fills i per al futur del territori Vallformosa.

Si la transformació integral del territori Vallformosa arrenca d'un canvi en les relacions entre les persones, dels agricultors amb la terra i amb la seva propietat, pensem que són aquestes persones les que hem d'escoltar. En conseqüència, ja projectem el nostre tercer estudi, basat en una enquesta quantitativa entre les persones que proveeixen vinya a Vallformosa i en diverses entrevistes qualitatives a perfils professionals complementaris, que titularem **“Les persones i el territori Vallformosa. Percepció de valor(s) en el present i el futur”**. Avançarem, així, en la generació i la transferència de coneixement, que són la nostra raó de ser.

10. Agraïments

En acabar el segon estudi que hem dut a terme des de la Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Territorial Estratègica per al Benestar Comunitari (UPF-BSM), volem expressar el nostre agraïment per la confiança i el suport que hem rebut dels membres de la Vallformosa Foundation. El seu president, Josep Graells, sempre és font d'inspiració. Així mateix, els seus membres, Josep M. Pelegrí (CEO) i M. Fernanda García, col·laboradora de la fundació, ens han ofert reflexions obertes i arguments per dissenyar amb cura i precisió el present estudi. A Àngels Esteller li volem agrair molt especialment totes les gestions per obtenir les dades específiques per elaborar el present estudi. És un plaer col·laborar des de la càtedra amb tot l'equip de la Vallformosa Foundation. Totes les persones professionals de la companyia Vallformosa estan sempre disposades a col·laborar amb professionalitat i alegria. A més, en aquest punt volem assenyalar el mestratge de l'enginyer agrònom Lluís Coll i del soci Vicenç Vidal. És un privilegi tenir-les tan a prop. També, moltíssimes gràcies.

A Carles Folch Castell, tècnic de la Secretaria d'Agenda Rural, del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, de la Generalitat de Catalunya, per la seva gran implicació personal i per les seves orientacions precises, que han estat summament rellevants i essencials per extreure, elaborar i interpretar adequadament les dades de totes les fonts públiques disponibles. Ens sentim clarament en deute amb el seu suport continuat, i íntimament ja el percebem com un company de recerca.

El vicedegà de Transferència de Coneixement de la UPF-BSM, el Dr. Ramon Bastida, així com el degà de la UPF-BSM, el Dr. Llorenç Bagur, van donar el suport inicial a la càtedra: moltíssimes gràcies a tots dos. Gràcies també a tots els companys i companyes de la nostra escola de negocis per la seva col·laboració.

11. Bibliografia consultada o referenciada

- BULLOCK, Donald G. "Crop rotation". *Critical Review in Plant Sciences*. 2008. Vol. 11, núm. 4. <https://doi.org/10.1080/07352689209382349>.
- CASASSAS, L. (director); MENDIZÁBAL, Enric (coordinador); ARRIBAS, Ramon; BERTRAN, Ester; CUXART, Montserrat. *L'Alt Penedès. Una comarca dinàmica als confins metropolitans*. Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1991. (Catalunya Comarcal, 33).
- CHASE, Richard; AQUILANO, Nicholas; JACOBS, Robert. *Operations and Supply Management*. Nova York: Mcgraw Hill Higher Education. 2009. 12a edició, capítol 17.
- CÓPPULO, Sílvia; PEREIRA, J. *Anàlisi estadística de la població del territori Vallformosa. Informe descriptiu. Estudi número 1*. Barcelona: Càtedra Vallformosa Foundation de Transformació Estratègica Territorial per al Benestar Comunitari - UPF Barcelona School of Management, 2023. <https://www.bsm.upf.edu/ca/catedra-transformacio-territorial-benestar-comunitari>.
- DEPARTAMENT D'ACCIÓ CLIMÀTICA, ALIMENTACIÓ I AGENDA RURAL. *Mapa de cultius de Catalunya amb origen DUN*. Actualització: 28 de febrer de 2023. Generalitat de Catalunya. <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/Medi-Rural-Pesca/Mapa-de-cultius-de-Catalunya-amb-origen-DUN/yh94-j2n9>.
- DEPARTAMENT D'ACCIÓ CLIMÀTICA, ALIMENTACIÓ I AGENDA RURAL. *Mapa d'explotacions agrícoles (DUN) de Catalunya*. Actualització: 28 de febrer de 2023. Generalitat de Catalunya. <https://analisi.transparenciacatalunya.cat/Medi-Rural-Pesca/Mapa-d-explotacions-agr-coles-DUN-de-Catalunya/iqpi-zasj>.
- DEPARTAMENT D'EDUCACIÓ. Edu 365. *Mapa de la comarca de l'Alt Penedès*. Generalitat de Catalunya. <https://www.edu365.cat/primaria/socials/penedes/mapaltp.htm>
- ORGANITZACIÓ DE LES NACIONS UNIDES. *Objetivos de desarrollo sostenible*. 2015. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>
- PELEGRÍ, J. M. *Vallformosa Foundation. Plan Estratégico. Transformar el territorio. Land of Sustainability*. [Document intern de treball]. 2022.
- MINISTERI DE LA FUNCIÓ PÚBLICA. Govern d'Espanya. Seu Electrònica del Cadastre. <https://www.sedecatastro.gob.es/>.
- VALLFORMOSA FOUNDATION. *Vallformosa, transformar el territori. El Penedès-Barcelona*. Guasch Soler, M. (coordinador de projecte); Villaverde, M. (patrimoni arquitectònic i paisatgístic); RBTA Ricardo Bofill; Taller de Arquitectura (equip de projectes); Cortés, H. (direcció de l'equip RTBA). Casa Arquia, 2021.
- VILLAVERDE, M. (s. f.). *Vallformosa, estudi històric*. [Obra en procés d'edició].

Annex A. Llista de figures i taules

Figura 1. Percentatge de l'extensió de la unitat geogràfica de territori conreat per a la comarca de l'Alt Penedès, els municipis del territori Vallformosa i les províncies de Catalunya.

Figura 2. Evolució de l'extensió de les unitats geogràfiques de territori conreat entre el 2017 i el 2022.

Figura 3. Percentatge del territori destinat a conreus als municipis del territori Vallformosa els anys 1989 i 2020.

Figura 4. Distribució de diferents conreus a Catalunya.

Figura 5. Distribució de diferents conreus als municipis del territori Vallformosa.

Figura 6. Distribució agregada de conreus majoritaris al territori Vallformosa i a les deu comarques amb un percentatge més alt de superfície dedicada a l'agricultura.

Figura 7. Distribució agregada de conreus majoritaris al territori Vallformosa i a les comarques on la vinya és el conreu predominant.

Figura 8. Percentatge de territori conreat destinat a la vinya al territori Vallformosa els anys 1989 i 2020.

Figura 9. Percentatge de parcel·les segons l'extensió al territori Vallformosa, a la província de Barcelona i a Catalunya, de manera global.

Figura 10. Percentatge del territori conreat associat a parcel·les agrupades segons l'extensió al territori Vallformosa, a la província de Barcelona i a Catalunya, de manera global.

Figura 11. Percentatge de parcel·les la propietat de les quals pertany a persones jurídiques o persones físiques (homes o dones) residents al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya.

Figura 12. Percentatge del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles la propietat de les quals pertany a una persona jurídica o física (home o dona) resident al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya.

Figura 13. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles de persones propietàries al territori Vallformosa, la comarca de l'Alt Penedès, la província de Barcelona i Catalunya, agrupats per trams d'edat

Figura 14. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles a Catalunya agrupats pel sexe i grup d'edat de la persona propietària.

Figura 15. Percentatges del total d'hectàrees dedicades a explotacions agrícoles de persones propietàries al territori Vallformosa, agrupats pel sexe i el grup d'edat de la persona propietària.

Taula I. Municipis, parcel·les i persones propietàries.

Taula II. Municipis, parcel·les i conreus.

